

บทที่ 4 ผลการศึกษา

จากการศึกษากระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดตั้งกลุ่มปุ๋ยชีวภาพเพื่อลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรในเขตตำบลหนองปลิง สามารถนำเสนอผลการศึกษาตามประเด็น ดังต่อไปนี้

- 4.1 ข้อมูลทั่วไปของตำบลหนองปลิง
- 4.2 สภาพการรวมกลุ่มในเขตตำบลหนองปลิง
- 4.3 การจัดกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดตั้งกลุ่มปุ๋ยชีวภาพเพื่อลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรในเขตตำบลหนองปลิง
- 4.4 การถอดบทเรียนองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

4.1 ข้อมูลทั่วไปของตำบลหนองปลิง

ตำบลหนองปลิง เป็น 1 ใน 13 ตำบล ของอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม มีหมู่บ้านในเขตปกครองทั้งหมด 8 หมู่บ้าน ซึ่งข้อมูลทั่วไปของแต่ละหมู่บ้าน สามารถนำเสนอตามลำดับดังนี้

4.1.1 บ้านห้วยน้ำคำ หมู่ที่ 1

ประวัติหมู่บ้าน

บ้านห้วยน้ำคำ แต่เดิมนั้นผู้คนอาศัยอยู่ในหมู่บ้านสีโว (บ้านหนองคู) ซึ่งบ้านสีโวได้เกิดโรคระบาดขึ้นในหมู่บ้าน ปี 2413- 2414 ทำให้ผู้คนบางส่วนย้ายออกจากหมู่บ้านเดิมมาตั้งบ้านเรือนอยู่ห่างจากหมู่บ้านตามหัวไร่ปลายนาของตนเอง และมีชาวบ้านกลุ่มหนึ่งย้ายมาทางทิศตะวันตกของ บ.สีโว มาตั้งอยู่บริเวณที่นาของผู้ใหญ่สุ พันคำ ในตอนแรกเรียกหมู่บ้านแห่งนี้ว่าบ้านตาไก่ ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านตามลักษณะการตั้งบ้านจึงตั้งชื่อบ้านในนามของเจ้าของนา ว่าหมู่บ้านห้วยน้ำคำ ผู้ใหญ่บ้านคนแรกชื่อ พ่อใหญ่ หัสดี

จำนวนครัวเรือนในหมู่บ้าน

บ้านห้วยน้ำคำมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 111 ครัวเรือน

จำนวนประชากรในหมู่บ้าน

บ้านห้วยน้ำคำมีจำนวนประชากร 446 คน แยกเป็นชาย 232 คน หญิง 234 คน

อาชีพของประชากรในหมู่บ้าน

อาชีพหลักของชาวบ้านห้วยน้ำคำ คือ ทำนาและรับจ้าง มีจำนวน 108 ครอบครัว อาชีพรับจ้าง ส่วนมากเมื่อหมดฤดูทำนาแล้วจึงไปทำงานรับจ้าง อาชีพข้าราชการ มีจำนวน 3 ครอบครัว

รายได้ของครัวเรือนในหมู่บ้าน

ประชากรในหมู่บ้าน มีรายได้โดยเฉลี่ย 20,000 – 25,000 บาท ต่อคน ต่อปี

หนี้สินของครัวเรือนในหมู่บ้าน

หนี้สินครัวเรือนในหมู่บ้าน โดยเฉลี่ยต่อปี 30,000 บาท

แหล่งเงินกู้ยืมของหมู่บ้าน

1. กองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาท
2. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์
3. กลุ่มออมทรัพย์
4. กลุ่มสภากอสมช เป็นกลุ่มที่ชาวบ้านตั้งขึ้นเพื่อให้กู้ยืมฉุกเฉิน
5. โครงการ กขคจ. มีหน่วยงานองค์กรพัฒนาเอกชน (พอช.) เป็นคนนำเงินงบประมาณเข้ามาเพื่อให้ชาวบ้านใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนสำหรับประกอบอาชีพภายในหมู่บ้าน จำนวน 280,000 บาท
6. เงินกระตุ้นเศรษฐกิจ เป็นเงินกู้ยืมที่มาจากนโยบายของรัฐได้มาในปี 2544 จำนวน 1 แสนบาท

ระบบความเชื่อภายในหมู่บ้าน

จากที่ศึกษาพบว่า บ้านห้วยน้ำคำส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธและมีความเชื่อและเคารพศาลปู่ตา และศาลหลักบ้าน ศาลทั้งสองนี้เกิดจากการสร้างของคนแก่ในหมู่บ้าน ซึ่งมีความเชื่อว่าศาลทั้งสองจะปกป้องคุ้มครองหมู่บ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข ซึ่งเดือน 6 ของทุกๆ ปี คนแก่ใน

หมู่บ้าน ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน คือ พ่อบุญมา พันจันทร์ จะพาคนในหมู่บ้านไหว้สักการะ หรือเลี้ยงศาลทั้งสองศาลนี้ ส่วนประเพณีก็จะเหมือนประเพณีทั่วไปของชุมชนในอีสาน

ระบบสุขภาพในหมู่บ้าน

จากการศึกษาพบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่จะไปรักษาที่อนามัยและโรงพยาบาลในตัวเมืองจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งในหมู่บ้านก็มีการตรวจรักษาแบบดั้งเดิมอยู่บ้างแต่ก็จะมีเป็นส่วนตัว ซึ่งจะมีหมอ 2 คน คือ พ่อทองม้วน อุทัยบาลและพ่ออ่อนศรี ชัยราช

ทรัพยากรธรรมชาติในหมู่บ้าน

ด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ชาวบ้านใช้หนองสิมซึ่งจะใช้ประโยชน์ส่วนน้อย เพราะมีประปาใช้แล้ว ประปาใช้ร่วมกัน 2 บ้าน คือ บ้านโนนสมบูรณ์และบ้านห้วยน้ำคำ ส่วนทรัพยากรด้านป่า จะใช้ป่าโคกพันลาด จะใช้ประโยชน์ในส่วนรวม เช่น เก็บฟืน เก็บเห็ด และอีกป่าหนึ่งที่ใช้ประโยชน์คือ ป่าคอนปู่ตา ชาวบ้านจะเก็บเห็ดร่วมกันโดยไม่ตัดไม้ทำลายป่า และอนุรักษ์ป่าร่วมกัน

4.1.2 บ้านป่ากุง ม.2

ประวัติหมู่บ้าน

บ้านป่ากุงหมู่ที่ 2 เป็นหมู่บ้านที่ตั้งขึ้นได้ประมาณ 70-80 ปีมาแล้ว โดยมีการอพยพจากบ้านหนองคู นำโดยครอบครัวพ่อวงศ์ จันทะแพนและพ่อเอิ้น จันทะแพน ได้แยกออกมาตั้งบ้านป่ากุงขึ้น อยู่ระหว่างบ้านหนองคูกับบ้านห้วยน้ำคำ หลังจากที่บ้านหนองคูมีจำนวนหลังคาเรือนมากขึ้นชาวบ้านบางส่วนก็ได้ย้ายออกจากหมู่บ้านมาอยู่ตามที่นาของตน ที่อยู่ทางทิศเหนือของบ้านหนองคูและมีผู้คนย้ายเข้ามาอยู่จากที่ต่างๆเพิ่มขึ้น และอยู่ในความปกครองของบ้านหนองคูปี พ.ศ. 2514 บ้านป่ากุงจึงได้แยกออกจากบ้านเอกเทศมีผู้ใหญ่บ้านปกครอง แต่เกิดปัญหาภัยแล้งผู้คนประสบปัญหาเดือดร้อนอย่างหนักไม่มีน้ำทำเกษตรผู้คนบางส่วนในหมู่บ้านเลยอพยพหนีไปตั้งหมู่บ้านใหม่ ในทำเลที่ตั้งสมบูรณ์กว่าเดิม ในปัจจุบันจึงเหลือเพียง 39 หลังคาเรือน

ในช่วงที่ตั้งบ้านบริเวณรอบหมู่บ้านมีดินถุงเต็มไปหมดเป็นป่าโคกที่มีดินถุงเยอะมากพอผู้คนอพยพเข้ามาก็ได้ตัดมาทำเป็นที่อยู่เหลือนำมาทำฟืนบ้างทำให้ดินถุงเหลือน้อยลง

จำนวนครัวเรือนในหมู่บ้าน

บ้านป่ากุง มีจำนวนครัวเรือน ทั้งหมด 39 หลังคาเรือน

จำนวนประชากรในหมู่บ้าน

บ้านป่ากุง มีจำนวนประชากร รวม 158 คน แยกเป็น ชาย 83 คน หญิง 75 คน

อาชีพของประชากรในหมู่บ้าน

อาชีพหลักของชาวบ้านป่ากุง คือ ทำนา มีจำนวน 38 ครอบครั้ว อาชีพรับจ้าง ส่วนมากเมื่อหมดฤดูทำนาแล้วจึงไปทำงานรับจ้าง จำนวน 10 ครอบครั้ว อาชีพค้าขาย มีจำนวน 5 ครอบครั้ว อาชีพข้าราชการ มีจำนวน 3 ครอบครั้ว

รายได้ของครัวเรือนในหมู่บ้าน

รายได้โดยเฉลี่ยต่อปี 25,000 บาท ต่อปี ต่อคน

หนี้สินของครัวเรือนในหมู่บ้าน

หนี้สินโดยเฉลี่ยต่อปี ต่ำสุด 3,000 – 300,000 บาทต่อครัวเรือน

แหล่งเงินกู้ยืมของหมู่บ้าน

แหล่งเงินกู้ยืมของหมู่บ้าน สามารถแยกได้ดังนี้

1. กองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาท
2. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์
3. กลุ่มออมทรัพย์
4. กลุ่มสหภาพชุมชน เป็นกลุ่มที่ชาวบ้านตั้งขึ้นเพื่อให้กู้ยืมฉุกเฉิน
5. โครงการ กขคจ. มีหน่วยงานองค์กรพัฒนาเอกชน (พอช.) เป็นคนนำเงินงบประมาณเข้ามาเพื่อให้ชาวบ้านใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนสำหรับประกอบอาชีพภายในหมู่บ้าน จำนวน 280,000 บาท
6. เงินกระตุ้นเศรษฐกิจ เป็นเงินกู้ยืมที่มาจากนโยบายของรัฐได้มาในปี 2544 จำนวน 1 แสนบาท

ระบบความเชื่อในหมู่บ้าน

บ้านป่ากุง ไม่มีวัดภายในหมู่บ้าน แต่มีวัดที่บ้านหนองกระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร เป็นศูนย์รวมจิตใจ และเป็นสถานที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางด้านศาสนาของชาวบ้านป่ากุง ผู้คนในหมู่บ้านมีการปฏิบัติตนตาม ฮีตทั้ง 12 เดือน เป็นการปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่ในอดีต แต่สำหรับกอง 14 นั้นชาวบ้านไม่ค่อยให้ความสำคัญมากเท่าใดนัก ในหมู่บ้านมรสถานที่เป็นศูนย์รวมจิตใจและความเชื่อ คือศาลหลวงปู่ชม ตั้งอยู่กลางหมู่บ้าน เป็นศาลกลางบ้าน เป็นที่เคารพสักการะของผู้คนในหมู่บ้าน ในอดีตหลวงปู่ชมเดิมนั้นเป็นพระสายป่า ได้ออกชุดงค์มายังบ้านป่ากุง เพื่อช่วยเหลือชาวบ้านที่ถูกภูตผีรบกวนและช่วยให้ชาวบ้านรอดพ้นจากภัยพิบัติ จึงเป็นที่เคารพสักการะของชาวบ้านมากจึงได้ตั้งศาลหลวงปู่ชมเพื่อกราบไหว้สืบทอด และชาวบ้านป่ากุงไม่มีศาลปู่ตาเหมือนกับที่อื่น

ระบบสุขภาพในหมู่บ้าน

ชาวบ้านป่ากุงในหมู่บ้านส่วนใหญ่ จะมีการรักษาพยาบาล โดยการให้หมอพื้นบ้าน คือพ่อเสาร์ เป็นคนดูอาการ โดยทั่วไปให้ ถ้าเป็นหนักหรือเกินที่จะรักษาได้ ก็ให้ส่งไปรักษาที่อนามัย หรือโรงพยาบาล แต่ถ้ามีอาการไม่หนักมาก ก็จะให้ยาสมุนไพรมากิน โดยพ่อฉาย ตะวันจะเป็นคนที่มีความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรรักษาโรค ส่วนเรื่องเส้นเอ็น การบีบนิ้วนั้น มีพ่อสม บัจจานย์เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ

ทรัพยากรธรรมชาติในหมู่บ้าน

ป่าชุมชนโคกหินลาดเป็นป่าชุมชนที่เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าของผู้คนจากหลายชุมชนและบ้านหนองกู่ก็เป็นอีกหนึ่งชุมชนที่เข้าไปมีส่วนร่วม โดยมี 5 ตำบลที่ได้ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนโคกหินลาดคือ ต. หนองปลิง , โคนก้อ, ดอนหวาน, บัวค้อ , วังแสง และมีพ่อเก็ง บศจันทร์ เป็นแกนนำในการอนุรักษ์ป่าโคกหินลาด ชาวบ้านก็จะใช้ประโยชน์ในเก็บฝืน หาเห็ด เป็นการหารายได้จากป่าสัตว์ที่กินได้ก็จะมีกิ้งก่า ไข่มดแดง

4.1.3 บ้านหนองกู่ หมู่ที่ 3

ประวัติหมู่บ้าน

บ้านหนองกู่ตั้งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ประมาณปี พ.ศ. 2416 โดยคณะบุคคล 2 คณะ คณะแรกประกอบด้วยครอบครัวของ เต่าฝ่ายต้นตระกูลเยื้องจันทร์ หลวง

เม็ก ต้นตระกูลเม็กข่วง พ่อหลังอ ต้นตระกูลนันทะแสน แม่เขียดต้นตระกูลยะสุทธิศา พ่อแก้ว มณีจันทร์และหลวงอุดมต้นตระกูลอุทัยสา พ่อศรีสมภารและพ่อสุขา ได้พากันอพยพครอบครัวจาก บ้านกาหลงนาโพธิ์ เมืองร้อยเอ็ดมา สมทบกับคณะครอบครัวของ พ่อกำนันดวงจำปา ต้นตระกูล จันทะแพน พ่อหอม สมบัติ ต้นตระกูลโยศรีวงศ์ ขุนอาจ ต้นตระกูลอาจจุลา พ่อน้อย ต้นตระกูล ยศมิตต์ พ่ออุลาพุงคำ ต้นตระกูลอุทัยมา และ ครอบครัวแม่พิมพ์า จันทะแพน ที่อพยพ มาจากบ้าน ขามแต่ว่า ปัจจุบันอยู่อำเภอกันทรวิชัย ทั้งหมดได้มาเห็นว่าบริเวณหนองน้ำที่พากันเรียกว่าหนองคู เพราะเป็นหนองน้ำขนาดใหญ่ มีคันคูสูงใหญ่ ที่เล่าสืบต่อกันมาว่าหนองน้ำนี้เกิดจากการขุดคูทำ สนามรบสมัยไทยรบกับลาว เป็นชัยภูมิเหมาะมีแหล่งน้ำใช้ตลอดปี ดินก็อุดมสมบูรณ์จึงตกลงตั้ง ถิ่นฐานขึ้น เรียกชื่อตามหนองน้ำว่า “บ้านหนองคู” มีกำนันดวงจำปาเป็นผู้ปกครองคนแรก ประมาณปี พ.ศ. 2446 บ้านหนองสีไผ่ซึ่งตั้งอยู่ใกล้เคียงกับบ้านหนองคูทางทิศตะวันออก เกิดโรค ห่าระบาดอย่างรุนแรงผู้คนล้มตายเป็นอันมาก ผู้คนส่วนหนึ่ง นำโดยพ่อพิมพ์ มะสอน ต้นตระกูล ทวีโย ได้พากันอพยพมาอยู่ที่บ้านหนองคู ทำให้บ้านหนองคูมีขนาดใหญ่ขึ้นคนทั่วไปจึงมักเรียก บ้านหนองคูว่าบ้านสีไผ่ เป็นที่รู้จักกันดีจนทุกวันนี้ ผู้คนจากบ้านสีไผ่อีกส่วนหนึ่ง โดยการนำ ของพ่อสุวรรณคำ ต้นตระกูลอุทัยบาลได้อพยพครอบครัวหนีโรคห่ามาตั้งบ้านใหม่ขึ้นอีกบ้านหนึ่ง ที่บริเวณหนองตาไถ้คนส่วนมากจึงเรียกว่าบ้านตะไถ้ ตามหนองน้ำนั้นแต่ชื่อบ้านตาไถ้เป็นชื่อ เรียกสามัญเท่านั้น ที่เรียกกันเป็นทางการตามนามผู้ก่อตั้งครั้งแรก คือ บ้านหัวนาคำ ประมาณ พ.ศ. 2455

จำนวนครัวเรือนในหมู่บ้าน

บ้านหนองคู มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 186 ครัวเรือน

จำนวนประชากรในหมู่บ้าน

บ้านหนองคู มีจำนวนประชากรทั้งหมด 1,225 คน แยกเป็นชาย 605 คน หญิง 620 คน

อาชีพของประชากรในหมู่บ้าน

การประกอบอาชีพของประชากรในหมู่บ้านหนองคู พบว่าชาวบ้าน ทำนาทำไร่ 170 ครัวเรือน หลังหมดฤดูการเก็บเกี่ยวแล้วชาวบ้านมีอาชีพเสริมคือ ทอผ้า การทอผ้าเป็นจุดเด่น สุดของตำบล หมู่บ้านในหนองปลิง อีก 16 ครัวเรือนจะเป็นอาชีพรับราชการ

รายได้ของครัวเรือนในหมู่บ้าน

รายได้ของครัวเรือน โดยเฉลี่ยต่อปี 20,000- 25,000 บาท ต่อปี ต่อคน

หนี้สินของครัวเรือนในหมู่บ้าน

หนี้สินของครัวเรือน โดยเฉลี่ยต่อปี ต่ำสุด 30,000 บาท

แหล่งเงินกู้ยืมของหมู่บ้าน

แหล่งเงินกู้ยืมของคนในหมู่บ้าน แยกเป็นแหล่งเงินกู้ภายในชุมชนและภายนอก

ชุมชน ดังนี้

1. กองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาท
2. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์
3. กลุ่มออมทรัพย์
4. กลุ่มสภาชุมชน เป็นกลุ่มที่ชาวบ้านตั้งขึ้นเพื่อให้กู้ยืมฉุกเฉิน
5. โครงการ กขคจ. มีหน่วยงานองค์กรพัฒนาเอกชน (พอช.) เป็นคนนำเงินงบประมาณเข้ามาเพื่อให้ชาวบ้านใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนสำหรับประกอบอาชีพภายในหมู่บ้าน จำนวน 280,000 บาท
6. เงินกระตุ้นเศรษฐกิจ เป็นเงินกู้ยืมที่มาจากนโยบายของรัฐได้มาในปี 2544 จำนวน 1 แสนบาท
7. ธนาคารพาณิชย์อื่น ๆ เช่น ธนาคารออมสิน ธนาคารไทยพาณิชย์ เป็นต้น

ระบบความเชื่อในหมู่บ้าน

บ้านหนองคู ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวัด 1 แห่ง ได้แก่ วัดบ้านโพธิ์ศรีหนองคู ซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 6 ไร่ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของบ้านหนองคู ในบริเวณวัดจะมีต้นโพธิ์เกิดขึ้นขึ้นมาก ชาวบ้านจึงเรียกวัดโพธิ์ศรีหนองคู ปัจจุบัน เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และบุญประเพณีของชาวบ้านหนองคู บ้านป่ากุง และบ้านศรีวิสัย

ระบบสุขภาพในหมู่บ้าน

จากการศึกษาพบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่จะไปรักษาที่อนามัยและโรงพยาบาลในตัวเมืองจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งในหมู่บ้านก็มีการตรวจรักษาแบบดั้งเดิมอยู่บ้างแต่ก็จะมีเป็นส่วนน้อย

ทรัพยากรธรรมชาติในหมู่บ้าน

1. หนองคู เป็นหนองน้ำธรรมชาติ อยู่ทางทิศตะวันออกของบ้านหนองคู เป็นหนองน้ำขนาดใหญ่ เดิมชาวบ้านใช้ประโยชน์จากหนองคูในการอุปโภคบริโภค ทำมาหากิน ใช้การปลูกพืชผักเล็ก ๆ น้อย ๆ มีพื้นที่ประมาณ 35 ไร่ ปัจจุบัน ชาวบ้านทำเป็นระบบประปาหมู่บ้านใช้ร่วมกัน 3 หมู่บ้านคือ บ้านหนองคู ป่ากุง ศรีวิไล แต่มีปัญหาในเรื่องน้ำไม่สะอาด ไม่มีระบบกรองน้ำที่มีคุณภาพเท่าที่ควร
2. หนองน้ำโรงเรียนบ้านหนองคู มีพื้นที่ประมาณ 4 ไร่ เป็นหนองน้ำที่ขุดขึ้นเองในโรงเรียนบ้านหนองคู ซึ่งตั้งอยู่ในเขตพื้นที่บ้านป่ากุง หมู่ที่ 2 อยู่ทางทิศเหนือของหนองคู เดิมเป็นหนองน้ำที่หมู่บ้านป่ากุงนำมาใช้ในการอุปโภคบริโภค และปัจจุบันเป็นหนองน้ำที่ใช้ประโยชน์ในโรงเรียนบ้านหนองคู
3. ป่าโลกหินลาด เป็นป่าชุมชนที่เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าของผู้คนจากหลายชุมชน โดยมี 5 ตำบลที่ได้ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนโลกหินลาดคือ ต. หนองปลิง โลกก่อ คอนหวาน บัวค้อ และ ต.วังแสง มีพ่อเถิง ยศจันทร์ เป็นแกนนำในการอนุรักษ์ป่าโลกหินลาด ชาวบ้านหนองคูก็จะใช้ประโยชน์ในเก็บฟืน หาเห็ด เป็นการหารายได้จากป่าสัตว์ที่กินได้ ก็จะมีกิ้งก่า ไข่มดแดง

4.1.4 บ้านจ่านัก หมู่ที่ 4

ประวัติหมู่บ้าน

แต่เดิมนั้นบ้านจ่านักขึ้นกับตำบลเวียงนางเป็น บ้านจ่านักหมู่ที่ 14 ตำบลเวียงนาง อำเภอเมืองฯ จังหวัดมหาสารคาม แต่ก่อนบริเวณนี้เป็นป่าทึบ เมื่อปี พ.ศ. 2393 มีนายหงส์ ราชกูร บ้านส่อง นายพลหาร ราชกูรบ้านแมด นายเพี้ย ราชสุทร และนายชินราชกูรบ้านดิวได้พากันนำโค กระบือ หนีน้ำท่วมจากลำน้ำชี พากันขึ้นมาตั้งสำนักเลี้ยงสัตว์ ระยะนั้นทุกคนก็ได้สร้างเหย้าเรือนเป็นที่อยู่อาศัยและถางป่าทำไร่ ปลูกแตงโม ฝ้ายเผือกมันและข้าวไร่อื่นๆ

ต่อมาปี พ.ศ. 2395 นายหงส์ ได้ขึ้นมาถางป่าปลูกข้าวมากขึ้น ส่วนนายหาร นายเพี้ย ราชสุทร กับนายชินก็ตามขึ้นมาทำไร่เช่นเดียว ตอนนั้นก็พากันสร้างที่พักเพิ่มเติมเป็นเรือนขึ้นที่หลังคาเรือนพอน้ำลดก็ไม่ยอมกลับเหมือนเดิมคนอื่นๆที่อยู่แถบน้ำท่วมก็ได้มาเห็นความอุดมสมบูรณ์ของพืชไร่ สถานที่พักน้ำอยู่หน้าอาศัยจึงพากันอพยพมาเพิ่มเติมอีกรวมเป็น 9 หลังคาเรือน นายหงส์ ผู้เป็นหัวหน้าคณะจึงตั้งชื่อว่าบ้าน “จ่านัก” อีกประมาณ 4 เดือนทางราชการจึงตั้งเป็น

หมู่บ้านจี้และตั้งนายชิน เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก นายชิน จึงเปลี่ยนชื่อจากบ้าน “สำนัก” เป็น “จ้านัก”

ขณะนั้นการสัญจร ไปมาทางเท้า นายชิน จึงพากันตัดถนนเป็นทางเกวียน ถึงบ้านหนองแวงค้ำนาง (บ้านหนองแวงนางปัจจุบัน) และจากจ้านักถึงบ้านหนองคูสีไว(บ้านหนองคู เพราะบ้านสีไวเป็นบ้านร้างไปแล้ว)

ต่อมาชาวบ้านสอง บ้านแมค บ้านตัว ก็ได้ไปหาสู้กันตลอดฤดูกาลได้เห็นความเป็นอยู่ผู้ที่มาอยู่ก่อนมีฐานะดี ไร่ก็ขยายเป็นที่นามากขึ้นทุกปี พร้อมทั้งความอุดมสมบูรณ์ในทุกด้านก็เกิดขึ้น จึงทำให้ประชาชนแถบลำชีที่ถูกน้ำท่วมมีความสนใจมากขึ้น หมู่บ้านนี้จึงขยายจาก 9 หลังคาเป็น 40 หลังคาในปีเดียว หมู่บ้านต่างๆเมื่อทราบถึงความอุดมสมบูรณ์ต่างก็ทยอยมาตั้งบ้านเรือนใหม่ในหมู่บ้านจ้านัก นายชินเป็นผู้ใหญ่บ้าน 19 ปี ราชการจึงแต่งตั้งคนใหม่ขึ้นแทนเมื่อ

จำนวนครัวเรือนในหมู่บ้าน

บ้านจ้านัก มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 207 ครอบครั

จำนวนประชากรในหมู่บ้าน

บ้านจ้านัก มีจำนวนประชากรทั้งหมด 930 คน แยกเป็น ชาย 475 คน

หญิง 455 คน

อาชีพของประชากรในหมู่บ้าน

อาชีพหลักของประชากรในหมู่บ้านจ้านัก คือ ทำนา/เกษตรกรรม จำนวน 98 ครอบครั อาชีพรับจ้าง จำนวน 60 ครอบครั อาชีพรับราชการ 5 ครอบครั อาชีพค้าขาย 5 ครอบครั และอาชีพอื่นๆ 39 ครอบครั

รายได้ครัวเรือนในหมู่บ้าน

รายได้โดยเฉลี่ย ต่อคน ต่อปี ประมาณ 15,000 บาท ในบ้านจ้านักมีบ้านที่ผ่านเกณฑ์รายได้ขั้นต่ำจากการสำรวจข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน(จปฐ.) 15 หลังคา

หนี้สินของครัวเรือนในหมู่บ้าน

หนี้สินของครัวเรือนโดยเฉลี่ย 14,492 บาท

แหล่งเงินทุนในหมู่บ้าน

1. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์
2. กองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาท ซึ่งในปัจจุบันกำลังประสบปัญหาการติดตามหนี้ เพราะสมาชิกไม่สามารถชำระหนี้ได้ในเวลาที่กำหนด เพราะนำเงินที่กู้ยืมมาไปใช้ผิดวัตถุประสงค์
3. โครงการ กขคจ. ได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก พอช. ในปี 2544 จำนวนเงิน 280,000 บาท เพื่อนำมาเป็นเงินทุนหมุนเวียนให้สมาชิกกู้ยืมไปลงทุน ซื้อสัตว์มาเลี้ยงขาย หรือนำไปค้าขาย

ระบบความเชื่อในหมู่บ้าน

ชาวบ้านจำนวนมาก นับถือศาสนาพุทธ และมีการนับถือผีควบคู่กันไปด้วย จะมีพิธีกรรมการแสดงออกถึงความเคารพผีปู่ตา(อารักษ์บ้าน) โดยจะมีการเลี้ยงปู่ตาในวันพุธแรกของเดือน 6 เป็นประจำทุกปี และเพื่อทำการเสี่ยงทายว่าฝนฟ้าจะตกต้องตามฤดูกาล ที่ขพรรณชัยอุทยานจะอุดมสมบูรณ์ดีหรือไม่ รวมถึงเรื่องความสงบร่มเย็นของผู้คนในหมู่บ้าน และในการปฏิบัติตามฮีต 12 จะมีการปฏิบัติตามประเพณีทุกเดือน

ระบบสุขภาพในหมู่บ้าน

ผู้คนในบ้านจำนวนมาก มีโรคที่พบบ่อยในหมู่บ้านคือโรคเบาหวาน จะเป็นในกลุ่มผู้สูงอายุ และในเรื่องของสุขภาพด้านอื่นๆ เมื่อชาวบ้านมีอาการเจ็บป่วยเล็กน้อยก็จะซื้อยากินเอง หรือไปขอที่อนามัยถ้ามีอาการหนักมากจะนิยมไปรักษาที่โรงพยาบาล ในส่วนของหมอพื้นบ้านก็จะเป็นในเรื่องของการรักษาโรคที่เกี่ยวกับไข้หวัด กระจุกหรือเส้นเอ็น ถ้าเป็นหวัดก็จะฝนยาสมุนไพร ให้กินแก้หวัด

ทรัพยากรธรรมชาติในหมู่บ้าน

บ้านจำนัง มีแหล่งน้ำสาธารณะอยู่ 2 แห่ง

1. หนองน้ำหนองตุ มีพื้นที่ 3 ไร่ ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์ในการทำน้ำประปาหมู่บ้าน
2. หนองน้ำไฮ เป็นหนองน้ำสาธารณะมีเนื้อที่ 4 ไร่ ใช้ประโยชน์ในด้าน การเลี้ยงสัตว์

3. ป่าช้าสาธารณะประโยชน์บ้านจันัก ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ ของ หมู่บ้านห่างจากตัวหมู่บ้านประมาณ 1 กิโลเมตร ชาวบ้านใช้ประโยชน์จากป่าเป็นพื้นที่เผาศพ

4.1.5 บ้านโคกลี หมู่ที่ 5

ประวัติหมู่บ้าน

ในอดีตชาวบ้านโคกลีนั้นอพยพมาจากบ้านกุดแคน ต.โคกก่อ อ.เมือง จ.มหาสารคาม เพราะที่บ้านกุดแคนในสมัยนั้นเป็นหมู่บ้านที่ใหญ่ ทำให้บ้านเรือนอยู่กันอย่างแออัด และมีน้ำท่วมหมู่บ้านทุกปี เมื่อท่วมแล้วจะท่วมครั้งละนานมากทำให้ชาวบ้านทำมาหากินลำบาก ผู้คนที่มี ที่สวนไร่นา อยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้านเลยได้หารือกันออกมาอยู่ตามที่นาของตน ที่เป็นที่เนินและน้ำไม่ท่วมเหมือนบ้านกุดแคน จึงชักชวนกันย้ายบ้านมาในบริเวณทางด้านทิศตะวันตกของบ้านกุดแคนตั้งชื่อว่าบ้านหนองดัมเต่า มีชาวบ้านย้ายมา 8 ครอบครัวแต่อยู่ได้ 3 ปีก็เกิดเหตุไฟไหม้ จึงได้ย้ายกลับไปหมู่บ้านกุดแคนดังเดิม สักพักก็เกิดปัญหาในเรื่องของการหากินเลยได้ย้ายออกมาจากบ้านกุดแคนอีกครั้งหนึ่งโดยออกมาตั้งบ้านห่างจากบ้านหนองดัมเต่า(เดิม) ออกไปทางทิศตะวันออกไปอีก 300 เมตร เป็นบริเวณพื้นที่ทำโคกน้ำท่วมไม่ถึง ย้ายมาด้วยกันทั้งหมด 13-14 ครอบครัว และได้ตั้งชื่อบ้านว่าบ้านโคกลี ตั้งหมู่บ้านมาได้ประมาณ 100 กว่าปีมาแล้ว

จำนวนครัวเรือนในหมู่บ้าน

บ้านโคกลี มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 148 หลังคาเรือน

จำนวนประชากรในหมู่บ้าน

บ้านโคกลี มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 691 คน แยกเป็น ชาย 337 คน หญิง 354 คน

อาชีพของประชากรในหมู่บ้าน

อาชีพหลักประชากรในหมู่บ้าน ได้แก่ อาชีพทำนา 110 ครัวครัว รองลงมา ได้แก่ อาชีพรับจ้าง 27 ครัวครัว อาชีพรับราชการ 2 ครัวครัว อื่นๆ 9 ครัวครัว

รายได้ของประชากร ในหมู่บ้าน

รายได้โดยเฉลี่ย ต่อคน ต่อปี ประมาณ 26,000 บาท ครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ มีจำนวน 16 ครัวเรือน ซึ่งส่วนมากมีอาชีพรับจ้าง และไม่มีที่ดินทำกิน

หนี้สินครัวเรือนในหมู่บ้าน

หนี้สินของครัวเรือน โดยเฉลี่ย 13,000 บาท ต่อครัวเรือน

แหล่งเงินทุนของหมู่บ้าน

1. เงินกู้จาก โครงการหมู่บ้านต้นแบบ เป็นโครงการที่ต่อเนื่องจากโครงการ sif เมนุ 5 ได้รับเงินทุนมา 1 ล้านบาท เมื่อปี 2544 เพื่อนำมาเป็นทุนหมุนเวียนภายในหมู่บ้าน
2. เงินกู้จาก โครงการมิยาซาวา ในปัจจุบันใช้ชื่อ โครงการกระตุ้นเศรษฐกิจ ได้รับงบประมาณมา 100,000 บาท เป็นเงินที่นำมาให้ชาวบ้านกู้ยืมเป็นเงินทุน ในการทำกิจกรรม เช่นการ ตั้งกลุ่มปลูกพืชหมุนเวียน,กลุ่มเลี้ยงไก่,กลุ่มเลี้ยงหมู,กลุ่มเลี้ยงวัว
3. เงิน กขคจ. เป็นเงินที่ได้รับมาจากภาครัฐ โดยได้รับเงินมาจำนวน 280,000 บาท เพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้าน และใช้ในการลงทุนซื้ออุปกรณ์ เครื่องมือช่างสำหรับคนที่มีอาชีพรับจ้างแต่ไม่มีเครื่องมือในการประกอบอาชีพ รวมถึงเกษตรกรที่ต้องการกู้ยืมเป็นเงินทุนหมุนเวียน และร้านค้าที่ต้องการลงทุนค้าขาย หรือนำไปขยายกิจการภายในหมู่บ้าน
4. กองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาท
5. กลุ่มออมทรัพย์ มีหน่วยงาน SIF เข้ามาให้การสนับสนุนเงินทุน 1 ล้านบาท โดยนำเงินทุนนี้มาปล่อยกู้ให้กับสมาชิก ถ้าสมาชิกคนใดมีความประสงค์จะกู้ยืมเงิน ให้รวมกลุ่มกันในรูปแบบการทำกิจกรรมกลุ่ม ทางกลุ่มออมทรัพย์ก็จะปล่อยกู้ให้ ไม่ปล่อยกู้เป็นรายบุคคล

ระบบความเชื่อในหมู่บ้าน

ชาวบ้าน โกลสี ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ในหมู่บ้านมีวัดอยู่ 2 แห่ง คือวัดบ้านโกลสีอยู่ภายในหมู่บ้าน และวัดสงเคราะห์คนชราอีก 1 แห่ง มีความเชื่อในเรื่องของการนับถือผี เช่น การนับถือญาท้อ(ผีปู่ตา) ซึ่งชาวบ้านมีความเชื่อว่าช่วยปกป้องคุ้มครองประชาชนภายในหมู่บ้าน จะมีการขึ้นปลง ลงเลี้ยงทุกปี เพื่อเช่นไหว้ และเสี่ยงทายถึงความเป็นอยู่ของผู้คนในหมู่บ้าน ภายในวันพุธที่ไม่ตรงกับวันพระ เดือน 6 ของทุกปี และมีการทำบุญตามประเพณี สัต 12 ทุกเดือน

ระบบสุขภาพในหมู่บ้าน

ชาวบ้านโลกสี่ ให้ความสำคัญเกี่ยวกับสุขภาพร่างกาย ถ้าหากมีอาการเป็นหวัด ไม่สบายเล็กน้อย ก็จะไปหาหมอที่สถานีอนามัยประจำตำบล หรือโรงพยาบาลในตัวเมือง ส่วนโรคที่พบบ่อยในหมู่บ้านคือโรคมาหวน ส่วนมากจะเกิดกับคนที่มีอายุประมาณ 45 ปีขึ้นไป ส่วนความเชื่อเกี่ยวกับหมอพื้นบ้าน จะเป็นการรักษาโรคเกี่ยวกับกระดูก เส้นเอ็น ก็จะให้หมอพื้นบ้านดูแลรักษา ถ้าหากถึงกับต้องเข้าโรงพยาบาล เมื่อออกมาแล้ว หมอพื้นบ้านก็จะต้องรักษาดูแลต่อ

ทรัพยากรธรรมชาติในหมู่บ้าน

ภายในหมู่บ้านมีป่าโคกหรือป่าชุมชนในหมู่บ้าน 4 แห่ง เห็นป่าดง 2 แห่ง และป่าโคกทั่วไป 2 แห่ง

1. ป่าโคกป่าชาด (โคกสาธารณะป่าชาด) มีเนื้อที่ 25 ไร่ อยู่ทางทิศเหนือติดกับโรงเรียน เป็นป่าที่ไม่สมบูรณ์ เพราะต้นไม้ใหญ่ตายเยอะจะเหลือเพียงต้นไม้เล็กๆ เพราะต้นไม้ใหญ่หันจะยืนต้นแห้งตายโดยไม่ทราบสาเหตุ ในป่าแห่งนี้ชาวบ้านจะได้ประโยชน์ คือเข้าไปหาพืชผักมาประกอบอาหารในการดำรงชีวิต และหาไข่แมลงแดง

2. ป่าโคกหนองคู มีเนื้อที่ 30 – 35 ไร่ อยู่ทางทิศใต้ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 1,500 เมตร ในอดีตเป็นป่าช้า ชาวบ้านไม่ค่อยได้เข้าไปใช้ประโยชน์ เพราะไกลหมู่บ้านใกล้เคียงเข้าไปเห็น เก็บของป่า

3. ป่าโคกข่า มีเนื้อที่ 60 ไร่ อยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้านห่างจากหมู่บ้าน 2.5 กม. ลักษณะเป็นป่าละเมาะ ไม่มีต้นไม้ใหญ่เพราะถูกตัดทำลายไปเกือบหมด จากชาวบ้านและผู้คนที่เข้าไปใช้ประโยชน์ในป่าโคกข่า ตอนนี้ชาวบ้านทำเป็นที่เลี้ยงสัตว์ เก็บเห็ด และในป่าโคกข่าจะมีดอกกระเจียวเยอะ ก็จะทำรายได้ให้กับชาวบ้านได้ แต่ป่าแห่งนี้เกิดไฟไหม้ป่าบ่อยครั้ง

4. ป่าโคกหินตั้ง เนื้อที่ 50 ไร่ ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้านบริเวณป่าส่วนหนึ่งอยู่ในพื้นที่ของวัดสถานสงเคราะห์คนชรา เป็นพื้นที่เสื่อมโทรมไม่มีต้นไม้ใหญ่มีเพียงต้นไม้เล็กๆที่ไม่ให้ร่มเงา ชาวบ้านจากที่อื่นก็จะเข้ามาตัดไม้ เก็บเห็ด คณะกรรมการที่ตั้งขึ้นมาไม่มีการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ ทำให้ไม่มีใครเข้าไปดูแลป่าโคกหินตั้งอย่างจริงจัง

แหล่งน้ำ ชาวบ้านมีทรัพยากรที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งคือ ห้วยคะคาง ในอดีตชาวบ้านใช้ประโยชน์จากห้วยคะคางในเรื่องของการเกษตร การหาอยู่หากิน จับสัตว์น้ำจากลำห้วย แต่ปัจจุบันชาวบ้านเข้าไปใช้ประโยชน์จากห้วยคะคางน้อยมาก เพราะมีการขุดสระไว้ใช้เองในเขตของตนเอง เพื่อใช้ในการเกษตร ชาวบ้านจะใช้ประโยชน์ห้วยคะคางในฤดูแล้ง หรือน้ำในสระที่กักเก็บไว้หมดลง

4.1.6 บ้านหนองปลิง หมู่ที่ 6

ประวัติหมู่บ้าน

หมู่บ้านหนองปลิงสมัยก่อนมีสภาพเป็นป่าไม้เบญจพรรณ เนื่องจากมีต้นไม้ขึ้นปะปนกันหลายชนิดเช่น ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้พลวงและอื่นๆรวมทั้งยังเป็นที่อยู่ของสัตว์ป่านานาชนิดอีกด้วย การก่อตั้งหมู่บ้านไม่มีหลักฐานแน่นอน นอกจากเรื่องเล่าสืบต่อกันมาว่ามีกลุ่มคนหลายคณะจากที่ต่างๆ มาอาศัยอยู่รวมกัน พอจะแยกออกเป็นสามกลุ่มใหญ่ๆคือกลุ่มที่มีนายเชียงเบอร์ เป็นผู้นำอพยพมาจากจังหวัดร้อยเอ็ด บ้านแซงแหลม บ้านเปลือย กลุ่มที่สองมีพระวิเศษเป็นหัวหน้า อพยพมาจากบ้านคงใหญ่อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม และกลุ่มสุดท้ายนำโดยนายสำน พร้อมทั้งบุตรชายที่ชื่อเพชร พาคณอพยพมาจากบ้านจั่ว บ้านจาน จังหวัดมหาสารคาม โดยระยะแรกกลุ่มคนเหล่านั้นตั้งบ้านเรือน บริเวณที่เรียกว่าบ้านหนองเครือตาปลา ซึ่งปัจจุบันถูกจับจองเป็นที่นาไปแล้วแล้วค่อยๆอพยพไปทางทิศตะวันออกของหมู่บ้าน ซึ่งมีหนองน้ำใช้ได้ตลอดปี และทำการทำมาหากินสะดวกกว่าเดิม และต่อมาในปีใดไม่ทราบแน่ชัด เกิดไฟไหม้ป่าในบริเวณนั้นขึ้นแล้วลุกลามเข้าไปในหมู่บ้านทำให้เกิดความเสียหายอย่างมาก จนสิ้นเนื้อประดาตัวทุกคนรอบครัว มีบ้านเพียงหลังเดียวที่รอดภัยพิบัติครั้งนั้น ความสูญเสียเคียดครั้งนี้เป็นสาเหตุให้ผู้คนส่วนใหญ่พากันอพยพไปอยู่ที่ใหม่คือทาง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี และที่จังหวัดขอนแก่น ส่วนพวกที่เหลืออยู่ที่จัดตั้งบ้านเรือนขึ้นใหม่ ให้ชื่อหมู่บ้านของตนว่าบ้านหนองบัวปลิง ตามสภาพของหมู่บ้านที่อยู่ในหนองน้ำมีทั้งปลิงและบัวมากมาย ต่อมาคำว่าบัวค่อยๆหายไป จึงเรียกกันว่าบ้านหนองปลิงดังปัจจุบัน

จำนวนครัวเรือนในหมู่บ้าน

บ้านหนองปลิง มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 278 ครัวเรือน

จำนวนประชากรในหมู่บ้าน

บ้านหนองปลิง มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 1,140 คน แยกเป็นชาย 561 คน หญิง

579 คน

อาชีพของประชากรในหมู่บ้าน

อาชีพหลักของประชากรบ้านหนองปลิง ได้แก่ ทำนา การเกษตร จำนวน 250 ครัวเรือน รองลงมาได้แก่ อาชีพ รับจ้าง จำนวน 50 ครัวเรือน อาชีพ ค้าขาย 10 หลังคา

รายได้ครัวเรือนในหมู่บ้าน

รายได้โดยเฉลี่ย 25,000 บาท ต่อคน ต่อปี

หนี้สินครัวเรือนในหมู่บ้าน

หนี้สินครัวเรือนโดยเฉลี่ยต่อปี 30,000 บาท

แหล่งเงินทุนในหมู่บ้าน

1. เงิน กขคจ. ได้มาจากองค์กรพัฒนาเอกชน(พอช.) ในปี 2546 ให้้งบมาเป็นทุน หมุนเวียนภายในหมู่บ้าน 280,000 บาท ได้โดยเฉลี่ยครอบครัวละ 5,000 บาท พยายามที่จะนำเงิน ส่วนนี้ หมุนเวียนให้ได้ครบทุกครอบครัว เพื่อให้นำไปประกอบอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นค้าขาย เลี้ยงสัตว์ ทำการเกษตร

2. เงินกองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาท

3. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.)

ระบบความเชื่อของหมู่บ้าน

ในหมู่บ้านหนองปลิง มีความเชื่อที่ยึดถือกัน มาตั้งแต่สมัยอดีต คือเรื่อง ผีปู่ตา จะมี พิธีการเช่นไหว้เพื่อเลี้ยงฟ้า เลี้ยงฝนเป็นประจำทุกปี และมีการสืบทอดเกี่ยวกับฮีด 12 เดือน จะมี การจัดกิจกรรมทุกเดือน

ระบบสุขภาพในหมู่บ้าน

ชาวบ้านถ้าเจ็บป่วยโดยทั่วไป จะไปหาหมอที่สถานีอนามัย หรือที่โรงพยาบาล ถ้า เป็นเกี่ยวกับโรคกระดูก หรือเส้นเอ็นจะให้หมอพื้นบ้านรักษา ภายในหมู่บ้านมีผู้ป่วยเป็น โรคเบาหวาน 20 คน โรคความดันโลหิต 2 คน ผู้พิการ 7 คน โรคเกี่ยวกับจิตประสาท 2 คน

ทรัพยากรธรรมชาติในหมู่บ้าน

มีป่าโคกในหมู่บ้านเรียกว่าป่าโคกเครือ ชาวบ้านจะเข้าไปใช้ประโยชน์ในการหาเก็บของป่า

4.1.7 บ้านโนนสมบูรณ์ หมู่ที่ 7

ประวัติหมู่บ้าน

บ้านโนนสมบูรณ์หมู่ที่ 7 แต่เดิมเป็นหมู่บ้านเดียวกับบ้านห้วยน้ำคำ หมู่ที่ 1 และมีการขยายตัวของบ้านห้วยน้ำคำออกเรื่อยๆ และได้มีพ่อใหญ่เผิง คนบ้านห้วยน้ำคำก็ได้ย้ายบ้านออกมาตั้งบ้านตามทีนาของตนเอง และได้ตั้งเป็นคุ้ม เมื่อมีการขยายตัวของหลังคาเรือนเพิ่มขึ้นอีกหลายหลัง จึงได้มีการประกาศแยกตัวตั้งหมู่บ้านใหม่โดยแยกออกจากบ้านห้วยน้ำคำในปี พ.ศ. 2533 ตั้งชื่อเป็นบ้านโนนสมบูรณ์ ในปัจจุบัน ผู้นำคนแรกได้มาจากการยกมือเลือกของชาวบ้าน หลังจากตั้งหมู่บ้านแล้ว คือนายอุดม วัวหอม ตั้งแต่ พ.ศ.2534-ปัจจุบัน

จำนวนครัวเรือนในหมู่บ้าน

บ้านโนนสมบูรณ์ มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 55 ครัวเรือน

จำนวนประชากรในหมู่บ้าน

บ้านโนนสมบูรณ์ มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 199 คน แยกเป็นชาย 98 คน หญิง

101 คน

อาชีพของประชากรในหมู่บ้าน

อาชีพหลักของประชากรบ้านโนนสมบูรณ์ ได้แก่ ทำนา 43 ครัวเรือน อาชีพรับราชการ 2 ครัวเรือน และรับจ้างทั่วไป 10 ครัวเรือน

รายได้ของครัวเรือนในหมู่บ้าน

รายได้โดยเฉลี่ย 20,000 บาท ต่อคน ต่อปี

หนี้สินครัวเรือนในหมู่บ้าน

หนี้สินครัวเรือนโดยเฉลี่ยต่อปี 25,000-30,000 บาท

แหล่งเงินทุนในหมู่บ้าน

1. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์
2. เงินกองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาท
3. สหกรณ์การเกษตรจังหวัด

ระบบความเชื่อของหมู่บ้าน

ชาวบ้านทุกคนในหมู่บ้านนับถือศาสนาพุทธ และมีวัดเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ส่วนความเชื่อ ชาวบ้านจะมีความเคารพศาลตาปู่และเสาบ้านโดยเชื่อว่าเป็นศาลประจำหมู่บ้านและคุ้มครองคนในหมู่บ้านอันตรายต่างๆ

ระบบสุขภาพในหมู่บ้าน

การรักษาโรคภัยไข้เจ็บชาวบ้านก็จะไปรักษาที่สถานีนอนามัยในตำบล และโรงพยาบาลประจำจังหวัด จะไม่ค่อยมีการรักษาแบบดั้งเดิมมากนัก

ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน

ด้านทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ คือ ชาวบ้านใช้ประโยชน์จากป่าโคกหินลาดเพื่อเก็บเห็ด และพื้นที่นั้นไม่มีการตัดไม้ทำลายป่า ส่วนแหล่งน้ำประปาบ้านโนนสมบูรณ์ใช้ร่วมกับบ้านหัวนาคำ

4.1.8 บ้านศรีวิสัย หมู่ที่ 8

ประวัติหมู่บ้าน

บ้านศรีวิสัย แต่เดิมนั้นเป็นส่วนหนึ่งของบ้านหนองคูแต่หลังจากที่มีการจัดตั้งตำบลหนองปลิงขึ้น ก็ได้มีการขยายเขตการปกครอง และเพิ่มจำนวนหมู่บ้านภายในตำบล บ้านหนองคูที่เป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่จึงได้แบ่งออกเป็น 2 หมู่บ้าน เมื่อปี พ.ศ.2531 และได้ตั้งชื่อบ้านที่แยกออกจากบ้านหนองคู ว่าบ้านศรีวิสัย มีผู้ใหญ่บ้านคนแรกชื่อ นายคาน สุริยะ

จำนวนครัวเรือนในหมู่บ้าน

บ้านหนองศรีวิสัย มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 127 ครัวเรือน

จำนวนประชากรในหมู่บ้าน

บ้านศรีวิสัย มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 456 คน แยกเป็นชาย 227 คน หญิง 229 คน

อาชีพของประชากรในหมู่บ้าน

อาชีพหลักของประชากรบ้านศรีวิสัย ได้แก่ ทำนา และรับจ้างทั่วไป จำนวน 125 ครัวเรือน รับราชการ จำนวน 2 ครัวเรือน

รายได้ครัวเรือนในหมู่บ้าน

รายได้โดยเฉลี่ย 30,000 บาท ต่อคน ต่อปี

หนี้สินครัวเรือนในหมู่บ้าน

หนี้สินครัวเรือนโดยเฉลี่ยต่อปี 30,000-35,000 บาท

แหล่งเงินกู้ในหมู่บ้าน

1. เงินกองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาท
2. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.)
3. ธนาคารออมสิน

ระบบความเชื่อของหมู่บ้าน

ชาวบ้านศรีวิสัยนับถือศาสนาพุทธ ส่วนความเชื่อชาวบ้าน เคารพศาลหลักบ้าน ก่อนทำนาเพราะเชื่อว่าจะได้คุ้มครองไร่นาของตน

ระบบสุขภาพภายในหมู่บ้าน

ชาวบ้านถ้าเจ็บป่วยโดยทั่วไป การรักษาส่วนใหญ่รักษาที่สถานอนามัยประจำตำบล และโรงพยาบาลในจังหวัด ความรู้กับการรักษาตามความเชื่อดั้งเดิม ที่ผูกพันกับสิ่งเหนือธรรมชาติ

ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน

ป่าโคกหินลาดและป่าช้า ส่วนใหญ่เก็บฟืนและเก็บเห็ดในป่า

ออมทรัพย์ จะมีกฏกติกาเยอะ และให้กู้ได้เป็นรายปี แต่สภาชุมชนจะสามารถให้สมาชิกกู้ยืมเงินฉุกเฉินได้ เงินที่ได้มานั้นเป็นเงินที่ได้มาจากการออม- กู้ยืมของสมาชิกในกลุ่มเอง

4. กลุ่มเลี้ยงวัว มีสมาชิก 35 คน ตั้งขึ้นเมื่อปี 2544 มีนายสาย ตะวัน เป็นประธาน นายสมชัย วงศ์มาตย์ รองประธาน กลุ่มได้รับเงินสนับสนุนมาจาก โครงการกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชน และนำเงินมาให้สมาชิกกู้ยืม เพื่อการเลี้ยงวัว (ซื้อวัว , ปลูกหญ้า, ซื้อเมล็ดพันธุ์หญ้า)

5. กลุ่มทอผ้า ตั้งขึ้นเมื่อปี 2546 เป็นกลุ่มที่ยังไม่จดทะเบียน กลุ่มมีผลิตภัณฑ์ จำพวก ผ้าห่มทอมือ และจะมีทางองค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิงรับซื้อ เพื่อนำไปแจกให้กับคนชราในช่วงฤดูหนาว และมีการนำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มไปจัดแสดงตามงานต่างๆที่ทางการจัดขึ้น

4.2.3 สภาพการรวมกลุ่มของบ้านหนองคู หมู่ที่ 3

การรวมกลุ่มในหมู่บ้านหนองคู มีหลายประเภท ดังนี้

1. กลุ่มทอผ้า บ้านหนองคู หมู่ที่ 3 เริ่มก่อตั้งเมื่อ พ.ศ.2542 ปัจจุบันมีสมาชิก 42 คน โดยมีนางจันทร์หอม ศรีโยวงค์ เป็นประธานกลุ่ม นางเต็มตา อุทัยสา และนางเคน จุฬาสี เป็นรองประธาน กิจกรรมภายในกลุ่ม คือ ทอผ้าฝ้ายเพื่อจำหน่ายภายในชุมชนและนอกชุมชน มีการนำผลิตภัณฑ์ผ้าทอของกลุ่มไปออกร้านไปจำหน่ายตามงานเทศกาลต่างๆ ที่ทางจังหวัดจัดขึ้น เช่น งานกาชาดจังหวัด การทอผ้าของกลุ่มจะเป็นไปในลักษณะที่สมาชิกจะมาร่วมกันทอผ้าภายในบริเวณที่ทำกรกลุ่ม และเมื่อนำผลิตภัณฑ์ไปขาย ก็จะนำเงินเข้ากองทุนกลุ่ม และแบ่งให้สมาชิกทำเฉลี่ยเท่าๆ กัน และทางกลุ่มจะได้รับการสนับสนุนจาก อุตสาหกรรมจังหวัด และองค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน (กสน.) อำเภอเมืองมหาสารคาม ก็ได้เข้ามาให้ความรู้การทอและเทคนิคต่างๆ

2. กลุ่มป่าไม้แผ่นใหม่ บ้านหนองคู เริ่มก่อตั้งเมื่อตั้งแต่ ปี 2549 มีนายสงบ อุทัยสา เป็นประธานกลุ่ม นายทองคำ คงแสนคำ และนายสุพจน์ ขวัญประเสริฐ เป็นรองประธาน และมีคณะกรรมการอีก 10 คน ร่วมกันบริหารจัดการกลุ่ม กิจกรรมของทางกลุ่ม คือ การเฝ้าระวังไฟป่า การปลูกป่าแปลงเศรษฐกิจในบริเวณหมู่บ้าน ได้งบประมาณสนับสนุน จากกรมป่าไม้เขตมหาสารคาม จำนวน 100,000 บาท โดยได้นำงบประมาณดังกล่าวมาใช้ในการทำป่าชุมชนระยะเบียด ข้อตกลง ที่สมาชิกกลุ่มร่วมกันทำ และจัดทำป่าชุมชนว่ามีอาณาเขตถึงบริเวณใดบ้าง รวมไปถึงใช้จ่ายตอบแทนให้กับชาวบ้านที่ไปเฝ้าระวังไฟป่า

3. กลุ่มเลี้ยงวัว บ้านหนองคู เริ่มก่อตั้งกลุ่ม เมื่อ เดือนพฤษภาคม ปี 2550 มีสมาชิก 36 คน มีนายจำกั๊ด ศรีโยวงค์ เป็นประธาน นางทองสวย ศรีบุรี เป็นรองประธาน นายสุรศักดิ์ จุมศรีสิงห์ เป็นเลขานุการกลุ่ม และมีคณะกรรมการกลุ่มอีก 5 คน คณะกรรมการชุดนี้จะเป็นผู้ดูแลวัวของ

สมาชิกทั้ง 36 คน และจัดหาพันธุ์วัวและยารักษาโรคต่างๆของวัวให้กับสมาชิก สมาชิกจะได้รับวัวคนละตัวเพื่อนำไปเลี้ยง และเมื่อถึงกำหนดจะต้องนำเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยให้กับทางกลุ่ม

4. กลุ่มกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง บ้านหนองคู กลุ่มเริ่มก่อตั้งเมื่อปี 2544 มีสมาชิกทั้งหมด 106 คน มีนายสุรศักดิ์ จุมศรีสิงห์ เป็นประธาน นายคำทอง ตะวัน และ นายชมเชย ศรีโยวงค์ เป็นรองประธาน และมีคณะกรรมการร่วมอีก 8 คน กิจกรรม คือ การปล่อยเงินกู้ให้สมาชิกภายในกลุ่มกู้ยืมเพื่อนำไปลงทุนในการประกอบอาชีพ และสิ้นปีมีการปันผลให้สมาชิก

5. กลุ่มสหกรณ์ร้านค้าชุมชน บ้านหนองคู เริ่มก่อตั้งเมื่อปี 2548 ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 106 คน มีนายประสิทธิ์ โยวะสี เป็นผู้จัดการสหกรณ์ และมีคณะกรรมการสหกรณ์อีก 7 คน ทางกลุ่มได้รับงบประมาณมาจากเงิน SML ที่ลงมาในแต่ละหมู่บ้านของรัฐบาลเป็นจำนวน 250,000 บาท และนำมาจัดทำร้านค้าและซื้อสินค้ามาจำหน่ายภายในสหกรณ์ เพื่อให้สมาชิกได้ซื้อสินค้าในราคาที่ถูกลงและสมาชิกก็จะได้รับการปันผลกำไร จากการที่สมาชิกลงทุนภายในสหกรณ์ หุ้นละ 100 บาท ไม่เกิน 5 หุ้น จะมีการปันผลกำไรทุกสิ้นปี

6. กลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์ บ้านหนองคู มีสมาชิกทั้งหมด 28 คน มีนางพัชรี จุฑาศรี เป็นประธานกลุ่ม กลุ่มเริ่มก่อตั้งเมื่อปี 2547 โดยกิจกรรมของทางกลุ่มจะจัดทำดอกไม้ประดิษฐ์เพื่อจำหน่ายให้กับบุคคลทั่วไป และทางกลุ่มจะจัดทำตามจำนวนการสั่งซื้อของลูกค้า และรับจัดสถานที่ตกแต่งสถานที่ในการจัดงานต่างๆ

4.2.4 สภาพการรวมกลุ่มของบ้านจ่านัก หมู่ที่ 4

การรวมกลุ่มของบ้านจ่านัก มีกลุ่มหลายประเภท ดังนี้

1. กลุ่มนุ้ยอินทรีย์ชีวภาพ มีสมาชิก 32 คน มีนายทอง สาภักดี เป็นประธาน นายสุคใจ ไชยอาสา รองประธาน, นายประเสริฐ มาตรการ เจริญญิก, นายทองปาน ตางจราช เลขากลุ่มก่อตั้งเมื่อปี 2548 โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง และเกษตรอำเภอ จำนวน 10,000 บาท กิจกรรมภายในกลุ่มคือการทำนุ้ยหมักไว้ใช้ในไร่นาของสมาชิกตั้งแต่เริ่มก่อตั้งกลุ่มมีการทำกิจกรรมเพียงครั้งเดียว ในปัจจุบันยังไม่เกิดกิจกรรม

2. กลุ่มหัตถกรรม มีสมาชิก 16 คน มีนายสุคใจ ไชยอาสา เป็นประธาน นายดี รักษาภักดี เป็นรองประธาน นายประเสริฐ ไชยภักดี เป็นเลขากลุ่มเริ่มก่อตั้งเมื่อ ปี 2546 เกิดจากการรวมตัวของชาวบ้านที่มีความรู้ ความชำนาญในเรื่องของการทำแคร่ไม้ไผ่ มารวมตัวทำกิจกรรมร่วมกัน โดยจะมีคนมารับซื้อผลิตภัณฑ์ถึงบ้าน แต่ในปัจจุบันยังไม่มียุ่หน่วยงานใดเข้ามาให้การสนับสนุน

3. กลุ่มเลี้ยงจิ้งหรีด มีสมาชิก 18 คน มีนายอาคม งามชม เป็นประธาน นายลำรวย แก้วอาสา รองประธาน นายไสว มะพันธ์ เจริญฤทธิ กลุ่มใดทำการจดทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน. โดยมีการรวมตัวกันขึ้นมาจากผู้ที่มีความสนใจในการเลี้ยงจิ้งหรีด เพื่อจำหน่าย และกิจกรรมในกลุ่มจะมีการแลกเปลี่ยน และขยายพันธุ์จิ้งหรีด รวมถึงการกำหนดราคาขายร่วมกัน

4. กลุ่มทอผ้า มีสมาชิก 15 คน มีนางเล็ก ไชยอาสา เป็นประธาน นางพรหมจันทร์ พงษ์สมัย เป็นรองประธาน กลุ่มก่อตั้งเมื่อปี 2544 กิจกรรมของกลุ่ม คือการทอผ้าห่ม และนำไปขายให้กับ องค์การบริหารส่วนตำบล สำหรับนำไปแจกจ่ายแก่ผู้สูงอายุ ซึ่ง องค์การบริหารส่วนตำบลให้งบประมาณสนับสนุนกลุ่มแรกก่อตั้งประมาณ 10,000 บาท สำหรับจัดซื้ออุปกรณ์ในการทอผ้า

5. กลุ่มมิยาซาวา(กองทุนกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชน) มีสมาชิก 10 คน ในอดีตเป็นเงินกลุ่มมิยาซาวา และในปี 2550 ได้เปลี่ยนมาเป็นเงินกองทุนเศรษฐกิจชุมชน และได้ทำการคัดเลือกประธานใหม่คือ นายฉลวย ภูติฤกษ์ นายวิฑูรย์ อเวระ รองประธาน นายสมหวัง คำสีแก้ว เจริญฤทธิ ได้รับงบมาจากรัฐบาล ประมาณ 100,000 บาท ทางกลุ่มได้จัดสรรเงินส่วนนี้ให้สมาชิกกู้ยืม เพื่อนำเงิน ไปซื้อวัวมาเลี้ยง และจะคั้งมีการคืนเงินให้กลุ่มปีละ 2,500 บาท 5 ปี ก็จะครบตามจำนวนหลังจากนั้นก็จะมีคนเวียนให้คนอื่นยืมต่อ

4.2.5 สภาพการรวมกลุ่มของบ้านโคกสี หมู่ที่ 5

การรวมกลุ่มต่างๆภายในหมู่บ้านโคกสี มีดังนี้

1. กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มออมทรัพย์ มี นายอมร อุทัยกรม เป็นประธานกลุ่มมีสมาชิก 475 คนสมาชิกมาจากหลายตำบลด้วยกันเป็นกลุ่มที่เปิดกว้างให้ชาวบ้านในพื้นที่อื่นเข้ามามีส่วนร่วม เช่นชาวบ้านโคกบัวค้อ ,น่านกเขียน, บ้านหนองแวง ต. แวงน่าง กลุ่มออมทรัพย์ตั้งขึ้นเมื่อปี 2535 ปัจจุบันกลุ่มมีเงินออมประมาณ 1 ล้านบาท มีหน่วยงาน SIF เมฆู 5เข้ามาให้การสนับสนุนเงินทุนอีก 1 ล้านบาท และบ้านโคกสีก็เป็นหมู่บ้านต้นแบบเลยได้รับเงินทุนอีก 1 ล้านบาทโดยเงินทุนดังกล่าวจะนำไปที่กลุ่มออมทรัพย์ ถ้าสมาชิกคนใดมีความประสงค์จะกู้ยืมเงิน ให้รวมกลุ่มกันในรูปแบบการทำกิจกรรมกลุ่ม ทางกลุ่มออมทรัพย์ก็จะปล่อยกู้ให้ ไม่ปล่อยกู้เป็นรายบุคคล

2. กลุ่มปลูกพืชหมุนเวียน มีสมาชิกทั้งหมด 7 คน มีนางสายลม บุตรราช เป็นประธานกลุ่ม เป็นกลุ่มที่รวมตัวกันขึ้นมาเพื่อกู้ยืมเงิน ของโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจ ของหมู่บ้าน โดยได้รับงบประมาณ มา 5 หมื่นบาท ในการทำกิจกรรมการปลูกพืชผักทุกฤดูกาล เพื่อส่งขาย ทั้งในชุมชน และตลาดภายนอก

3. กลุ่มเลี้ยงวัว มีสมาชิก 80 คน มีนายทอง ดีแก้ว เป็นประธานกิจกรรมของกลุ่ม จะมีการกู้ยืมจากกลุ่มออมทรัพย์แล้วนำเงินมาลงทุนเลี้ยงสัตว์ซึ่งเอาไปเลี้ยงส่วนบุคคลเมื่อสิ้นปีต้องนำเงินมาคืนให้กลุ่มอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1บาท ต่อเดือน

4. ศูนย์สาธิตร้านค้าชุมชน มีสมาชิก 105 ครอบครัว มีนายอมร อุทัยกรม เป็นประธาน นาย ชื่น แก้วพิลา รองประธาน เปิดทำการเมื่อปี 2526 โดยรับการสนับสนุนจากกองทุน ยานิน ตำบลเวียงนาง และนำเงินมา บริหารจัดการในรูปแบบของสหกรณ์ร้านค้า เพราะชาวบ้าน เห็นว่าสินค้าที่เราซื้อทั่วไปมีราคาสูง และถ้านำสินค้ามาขายในชุมชนชาวบ้านที่เป็นสมาชิกจะได้เงินปันผลด้วย

5. กองทุนหมู่บ้าน 1 ตำบลบาท มีสมาชิก 125 คน นางดารา คำศรีแก้ว เป็นประธานกลุ่มบริหารจัดการกองทุนมีสมาชิก 100 กว่าคนกลุ่มค่อยๆขยายเติบโตไปเรื่อยๆ

6. กลุ่มเลี้ยงหมู มีสมาชิก 6 คน มีนายสมหวัง สาวังดี เป็นประธาน กิจกรรมของกลุ่มคือ การซื้อหมูมาเลี้ยงเพื่อขาย โดยได้รับเงินสนับสนุน จากกลุ่มออมทรัพย์

7. กลุ่มหม่อนไหม มีสมาชิกทั้งหมด 27 คน มีนางแหลม ศรีแก้ว เป็นประธาน กิจกรรมของกลุ่มคือการเลี้ยงหม่อนไหม เพื่อนำเส้นไหมที่ได้มาขายให้กับกลุ่มทอผ้า

8. กลุ่มทอผ้า มีนางแหลม ศรีแก้ว เป็นประธานกลุ่ม มีสมาชิก 25 กลุ่ม การรวมกลุ่มมีมาหลายปีแล้ว แต่รวมกันได้สักพักก็มีการสลายตัวไป และเริ่มรวมตัวกันใหม่อีกครั้ง หลังจากเก็บเกี่ยวเสร็จ และกิจกรรมที่เกิดขึ้นใหม่นี้เป็นการทอผ้าด้วยดิบ และทอผ้าห่ม ผ้าขาวม้า เพื่อนำไปขายให้กับองค์การบริหารส่วนตำบล สำหรับนำไปตัดชุดให้เจ้าหน้าที่ และนำผ้าห่มไปแจกจ่ายให้กับผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาสในตำบล

9. กลุ่มเลี้ยงปลาบ่อซีเมนต์ มีสมาชิก 19 คน มีนายธรรมมาย ประโม เป็นประธาน กลุ่ม ได้รับงบประมาณจากกรมการปกครองส่วนอำเภอ ในปี 2548 จำนวน 30,000 บาท

4.2.6 สภาพการรวมกลุ่มของบ้านหนองปลิง หมู่ที่ 6

การรวมกลุ่มในหมู่บ้าน บ้านหนองปลิงมีกลุ่มอาชีพในหมู่บ้านอยู่ 2 กลุ่มคือ

1. กลุ่มทอผ้า มีสมาชิก 18 คน มีนางนุตรดี สันโคย เป็นประธาน นางไส พาสงค์ รองฯ นางเบา ศรีสงคราม เลขา กลุ่มทอผ้าตั้งขึ้นเมื่อ ปี 2545 โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก องค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง กิจกรรมที่ทำคือ การทอผ้าห่ม ผ้าขาวม้า การปลูกหม่อน เลี้ยงไหม ผ้าที่ทอแล้วก็จะนำไปวางขายตามงานแสดงสินค้าต่างๆที่ทางการจัดขึ้น แต่กลุ่มเริ่มทำได้ 2 ปี กิจกรรมก็หยุดไม่มีการทำต่อเนื่องเพราะ ไม่มีคนให้ความสนใจ แต่ในปัจจุบันได้เริ่มต้นทำกิจกรรมใหม่อีกครั้ง

2. กลุ่มจักสาน บ้านหนองปลิง มีสมาชิก ประมาณ 20 คน ตั้งขึ้นเมื่อปี 2545 เคยได้รับการสนับสนุนงบประมาณ การทำกิจกรรมจาก องค์การบริหารส่วนตำบล ในปัจจุบันกลุ่มไม่มีการดำเนินกิจกรรม มาได้ 2 ปีแล้ว เนื่องจากสมาชิกในกลุ่มที่เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญด้านการจักสาน ได้เสียชีวิต ทำให้ไม่มีคนมารับช่วงต่อ

4.2.7 สภาพการรวมกลุ่มของบ้านโนนสมบูรณ์ หมู่ที่ 7

การรวมกลุ่มต่างๆ ภายในหมู่บ้านโนนสมบูรณ์ มีดังนี้

1. กลุ่มจักสาน บ้านโนนสมบูรณ์ เริ่มก่อตั้งเมื่อปี 2542 มีสมาชิกในกลุ่ม 25 คน ประธานกลุ่ม นายสวัสดิ์ ทิพรราช กิจกรรมกลุ่มจะมีการจักสานวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ ในการเกษตร ที่ทำจากไม้ไผ่ เป็นต้น และนำไปขายที่ร้านค้าของกลุ่มที่ตั้งอยู่ ถนนสารคาม – แดคำ ทางกลุ่มได้รับงบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง ในช่วงก่อตั้งกลุ่มเป็นเงิน 3,000 บาท

2. ร้านค้าชุมชน บ้านโนนสมบูรณ์ ได้เริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2544 มีสมาชิกในปัจจุบัน 57 ครอบครัว มีประธานผู้จัดการร้านค้า คือ นางจันทร์ บัวทอง ภายในกลุ่มจะมีการรวบรวมหุ้นจากสมาชิกแต่ละครอบครัวหุ้นละ 500 บาท ต่อครัวเรือน เพื่อเป็นทุนในการจัดซื้อวัตถุดิบ พร้อมทั้งได้รับงบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิงอีก 3,000 บาท และในปีนี้ ทางกลุ่มจะได้รับงบจาก โครงการอยู่ดีมีสุขที่ทางจังหวัดนำมาให้อีกประมาณ 890,000 บาท ในปี 2551

3. กลุ่มข้าวกล็อง ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2546 มีนางเสาร์ วังหอม เป็นประธานกลุ่ม โดยทางกลุ่มได้รับงบประมาณจาก องค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง 3,000 บาท สมาชิกในกลุ่มจะมีการลงหุ้น โดยนำข้าวมารวมกันคนละ 5 กระสอบ เพื่อเป็นทุนแล้วนำไปจัดจำหน่ายหาเงินเข้ากลุ่ม จากนั้นรอบปีก็จะมีการปันผล

4. กลุ่มออมทรัพย์ บ้านโนนสมบูรณ์ มีสมาชิก 45 คน มีนายอุดม วังหอม เป็นประธาน ซึ่งแต่ละเดือนสมาชิกจะนำเงินมาฝากกับการรวมกลุ่ม เดือนปีก็จะมีการปันผล

5. กลุ่มปุ๋ยชีวภาพตำบลหนองปลิง ก่อตั้งขึ้นปี 2549 โดยรวบรวมสมาชิกจากทั้งหมด 8 หมู่บ้าน ในตำบลหนองปลิง สมาชิกประมาณ 60 คน มีประธาน นาย อุดม วังหอม จะมีการทำกิจกรรมรวมกันทั้งหมด 8 หมู่บ้าน และแบ่งผลผลิตให้ได้จำนวนเท่าๆกัน

4.2.8 สภาพการรวมกลุ่มของบ้านศรีวิสัย หมู่ที่ 8

การรวมกลุ่มของบ้านศรีวิสัย มีกลุ่มหลายประเภท ดังนี้

1. กลุ่มออมทรัพย์ เริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อ ปี 2544 มีประธาน คือ นายระเบียบ ตะวัน มีสมาชิกกลุ่ม 70 คน กลุ่มออมทรัพย์ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐและรวบรวมทุนจากสมาชิกในรูปแบบของเงินหุ้น และเงินทุนก็นำมาจัดสรรซื้อวัตถุดิบในการบริหารจัดการกลุ่มบางส่วน และเปิดให้สมาชิกได้กู้ยืมเงิน – ผ่ากเงินภายในกลุ่ม

2. กลุ่มทอผ้า เริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2544 มีสมาชิก 18 คน ประธานกลุ่มคือ นางทองเพชร ตะวัน โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐและองค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง ในการจัดซื้อวัตถุดิบในการทอผ้า คือสมาชิกในกลุ่มทอผ้าออกมาเป็นผลิตภัณฑ์โดยใช้วัตถุดิบของทางกลุ่ม

3. กลุ่มนึ่งหมักชีวภาพ เริ่มก่อตั้งเมื่อปี 2548 มีสมาชิก 37 คน มีนายปาน จันทะแพน เป็นประธานกลุ่ม งบประมาณได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง และเกษตรตำบลหนองปลิง ในช่วงตั้งกลุ่มได้งบประมาณมา 10,000 บาท และจากการระดมทุนของสมาชิกต่อคนหุ้นละ 1 หุ้น (100 บาท) โดยงบประมาณที่ได้มาเพื่อจัดซื้อวัตถุดิบในการทำปุ๋ย โดยสมาชิกจะนัดหมายกันมาทำปุ๋ยพร้อมกัน และแบ่งปุ๋ยตามจำนวนร่วมกิจกรรม

4.3 การจัดการกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดตั้งกลุ่มนึ่งชีวภาพเพื่อลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรในเขตตำบลหนองปลิง

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการทำวิจัยของผู้วิจัยและคณะ ที่ศึกษาเรื่อง การวิจัยและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ในการบูรณาการงานพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืนกรณีศึกษา: องค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง อ.เมือง จ.มหาสารคาม ซึ่งได้รับงบประมาณสนับสนุนจากงบประมาณแผ่นดินปีงบประมาณ พ.ศ. 2549 ซึ่งผลการวิจัยได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนในเขตตำบลหนองปลิงส่วนหนึ่งที่ยังมองเห็นความสำคัญในการรวมกลุ่มแก้ไขปัญหาความยากจนซึ่งมีหลากหลายทางเลือก แต่ทางเลือกหนึ่งที่มีผู้เข้าร่วมโครงการเห็นพ้องต้องกัน ก็คือ การลดต้นทุนการผลิตโดยการทำปุ๋ยชีวภาพใช้เอง จึงมีแนวคิดที่จะจัดตั้งกลุ่มนึ่งชีวภาพร่วมกัน โดยทำเป็นกลุ่มในระดับตำบล แต่ด้วยประสบการณ์เดิมของการตั้งกลุ่มของแต่ละชุมชนก็มีหลากหลาย และเกิดขึ้นด้วยเงื่อนไขที่ต่างกันไป ในครั้งนี้ ทางผู้นำชุมชนและชาวบ้านได้ตัดสินใจร่วมกันว่า การจัดตั้งกลุ่มต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน ทางคณะวิจัยเห็นว่า การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวบ้านโดยกระบวนการวิจัย น่าจะเป็นหนทางหนึ่งที่จะนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ภายใต้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมได้ จึงมีการ

กำหนดขั้นตอนในการเสริมสร้างความเข้มแข็ง เป็นขั้นตอนต่างๆ ดังที่จะนำเสนอต่อไป ซึ่งบางขั้นตอนอาจจะไม่ได้เริ่มต้นที่ศูนย์ แต่ต่อยอดจากกระบวนการวิจัยในครั้งที่ผ่านๆ มา เช่น ขั้นตอนของการศึกษาวิเคราะห์ปัญหา ความต้องการ บางขั้นตอนเกิดขึ้นในช่วงการทำวิจัยในครั้งนี้ และบางขั้นตอนก็ต้องดำเนินการต่อไป แม้ว่าโครงการวิจัยในครั้งนี้จะสิ้นสุดไปแล้ว

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาวิเคราะห์ปัญหา ความต้องการ และศักยภาพของชุมชน

ในขั้นตอนนี้ เป็นขั้นตอนของการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาของเกษตรกรที่อยู่ในชุมชนในเขตตำบลหนองปลิง โดยใช้วิธีการจัดเวทีชาวบ้าน พุดคุย แลกเปลี่ยน ระดมความคิดเห็นที่เกี่ยวกับปัญหา ความต้องการ และศักยภาพของชุมชนที่มีอยู่ การพุดคุย แลกเปลี่ยนในครั้งนี้ มีการสรุปบทเรียน โดยใช้ผลการศึกษาวิจัย เรื่อง การวิจัยและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ในการบูรณาการงานพัฒนา ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา .'. องค์กรบริหารส่วนตำบลหนองปลิง อ. เมือง จ.มหาสารคาม ซึ่งดำเนินการในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2549 ผลจากการทำวิจัยดังกล่าว ได้เกิดการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาความยากจนของ ต.หนองปลิง ใน 2 แนวทางหลัก คือ แนวทางที่ 1 ต้องมีการอุดหนุนภายในครัวเรือน จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ของชาวบ้านพบว่า ปัญหาความยากจนที่เกิดขึ้นมาจากค่าใช้จ่ายที่เกินความจำเป็น และเกินจริงของครอบครัว จำต้องช่วยกันภายในครัวเรือนอุดหนุนของปัญหานั้นเสีย และแนวทางที่ 2 พบว่า ปัญหาที่เกิดจากการประกอบอาชีพชาวบ้านใน ต.หนองปลิง ที่มีอาชีพหลักคือ การทำนา จากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีต้นทุนที่สูงมากในเรื่อง ปุ๋ย, สารเคมี, ยาฆ่าแมลง, เครื่องจักร, น้ำมัน, แรงงาน จากการตัดสินใจร่วมกัน การอุดหนุนด้านการผลิตควรเริ่มต้นที่เรื่องของปุ๋ยในการทำเกษตรก่อน เพราะชาวบ้านมีความเชื่อที่ว่า แก้ปัญหาจากจุดเล็ก ๆ ไปก่อน และมันจะขยายออกไปเป็นวงกว้างและก็จะสามารถแก้ปัญหาที่มีอยู่ได้อย่างยิ่ง ตามแนวทางและหลักการของกระบวนการพัฒนาชุมชน

ผลจากการดำเนินการในขั้นตอนนี้หนึ่งนั้น ทำให้ทีมวิจัย ผู้นำ และชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการวิจัย ได้ปัญหา/ความต้องการที่แท้จริง พร้อมมีการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา มีความเห็นพ้องต้องกันในการที่จะจัดตั้งกลุ่มกองทุนปุ๋ยชีวภาพอัดเม็ด ของ ต.หนองปลิงขึ้นมาเพื่อลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรในตำบล โดยทุกคนที่เข้าร่วมเห็นว่า การทำปุ๋ยชีวภาพไม่ใช่เรื่องใหม่สำหรับคนในชุมชน หลาย ๆ คนเคยทำใช้เองมาบ้างแล้ว ประกอบกับมีหน่วยงานราชการ เช่น เกษตรอำเภอ เคยมีการอบรมให้ความรู้และสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มบ้างแล้วในแต่ละหมู่บ้าน จึงเป็นศักยภาพอย่างหนึ่งที่จะนำมาสู่การพัฒนาเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งต่อไปได้

ผลการดำเนินการในขั้นตอนที่ 1 ทำให้ทราบปัญหา ความต้องการและศักยภาพ และนำไปสู่การตัดสินใจในการจัดตั้งกลุ่มปฎิชีวิภาพอัคร์เมืคของตำบลรวมกัน

ขั้นตอนที่ 2 การค้นหากลุ่มแกนนำ

ในขั้นตอนที่ 2 เป็นขั้นตอนของการค้นหากลุ่มแกนนำ เพื่อเตรียมความพร้อมในการรวมกลุ่ม กิจกรรมหลักที่สำคัญ คือ การประชุมร่วมระหว่างผู้นำชุมชน ระหว่างผู้นำกับชาวบ้านของแต่ละหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการ เพื่อคัดเลือกตัวแทนเข้าร่วมประชุมเตรียมความพร้อมในการจัดตั้งกลุ่มปฎิชีวิภาพอัคร์เมืคของตำบลหนองปลิง

การดำเนินการตามขั้นตอนดังกล่าวนี้ กลุ่มแกนนำจะมีการประชุมเพื่อเตรียมความพร้อมในการรวมกลุ่ม โดยการประชุม มีทีมวิจัย เกษตรอำเภอ นักพัฒนาชุมชนคอยให้คำแนะนำและร่วมแลกเปลี่ยน เช่น การประชุมกลุ่มแกนนำครั้งที่ 1 ที่มีพ่ออุดม คำหอม กำนันตำบลหนองปลิงเป็นประธาน มีกลุ่มแกนนำ 20 คน จาก 8 หมู่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล 11 คน จาก 8 หมู่บ้าน ทีมวิจัย โดยพ่ออุดม คำหอม ได้แจ้งให้ที่ประชุมได้ทราบ เรื่องความคืบหน้าในแนวทางการจัดตั้งกลุ่มปฎิชีวิภาพ ในระดับตำบลจากที่ได้คุยกันไว้ในโครงการวิจัยชุดที่สิ้นสุดลงไปแล้ว ดังนั้นในการนี้ ทีมผู้นำควรที่จะได้หารือในการเตรียมความพร้อมในการจัดตั้งกลุ่มให้เกิดเป็นรูปเป็นร่างชัดเจน ในขณะที่พ่ออมร อุทัยกรม ผู้นำชุมชนหมู่ที่ 5 ได้เสนอให้มีการวางโครงการบริหารงานของกลุ่มพร้อมทั้งแต่งตั้งคณะกรรมการประจำกลุ่มตำบล และร่วมกันวางแผนใจ กฎระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม ส่วนพ่อหนูนวน เมืองนนท์ ผู้นำชุมชนแกนนำหมู่ที่ 6 ได้พูดถึงเรื่องของการรับสมัคร ว่า เราจะเปิดรับสมัครอย่างไร ซึ่งเบื้องต้นในที่ประชุมมีข้อตกลงร่วมกันว่า ทั้งผู้นำชุมชนและ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลควรสมัครเป็นสมาชิกเพื่อทำให้เกิดเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ชาวบ้าน ในที่สุด ที่ประชุมกลุ่มหารือร่วมกัน ถึงแนวทาง การรับสมัครใหม่ของกลุ่มปฎิชีวิภาพ ว่า ควรมีระบุไว้ในกฎระเบียบข้อบังคับกลุ่ม คือ สมาชิกกลุ่มต้องถือหุ้น หุ้นละ 100 บาท คนละไม่เกิน 5 หุ้นเป็นรายครัวเรือน พร้อมกันนั้น สมาชิกควรคำนึงถึง ความมุ่งหมายในการจัดตั้งกลุ่มด้วยว่า เพื่อให้สมาชิกภายในกลุ่มได้ใช้ปฎิอินทรีย์ที่ผลิตขึ้นเอง เพื่อลดต้นทุนการผลิตในด้านของเกษตรกรรมช่วยบำรุงดินให้ดีขึ้น พร้อมทั้งผลิตภูมิปัญญาดั้งเดิม

จากนั้นได้มีการหารือร่วมกันในการจัดตั้งกรรมการภายในกลุ่ม โดยมีการเสนอว่าให้ผู้นำชุมชนในแต่ละชุมชนจะมีทั้งหมด 5 คน ให้ส่งตัวแทนชุมชนละ 2 คน ขึ้นมาเป็นคณะกรรมการ (เป็นตุ๊กตา) จนกว่าจะลงตัวแล้วถึงให้สมาชิกทำการสรรหาคณะกรรมการชุดใหม่ ซึ่งจะมีคณะกรรมการ 16 คน ประธานกลุ่มดำเนินโดยตำแหน่ง 1 คน รวมทั้งสิ้น 17 คน เพื่อจัดการบริหารงานและดำเนินกิจกรรม ของกลุ่มตามกฎระเบียบข้อบังคับที่ได้จัดทำขึ้น โดยคณะกรรมการ

จะมีวาระอยู่ได้ 2 ปี ถ้าครบ 2 ปี ก็ต้องออกตามวาระ แต่ถ้าสมาชิกเสนอให้อยู่ต่อก็สามารถทำหน้าที่ได้อีก 1 วาระ จนถึงสุดวาระนั้น

ในการจัดตั้งคณะกรรมการประจำแต่ละหมู่บ้าน เพื่อคอยชี้แจงข่าวคราวความเคลื่อนไหวประชาสัมพันธ์ ให้สมาชิกในแต่ละหมู่บ้านได้รับทราบร่วมกัน ให้ผู้นำชุมชนและ ส.อบต.ในชุมชนร่วมกันทำงาน

จากนั้นที่ประชุมได้หารือถึงการจัดทำกฎระเบียบข้อบังคับกับกลุ่ม โดยมอบหมายให้ พ่ออมร อุทัยกรม เป็นผู้รับผิดชอบ ร่างหลักการและนำมาหารือร่วมกันอีกครั้ง ในการประชุมครั้งถัดไป การประชุมกลุ่มแกนนำครั้งที่ 2 มีผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ผู้นำชุมชนทั้ง 8 หมู่บ้าน 22 คน สมาชิก อบต. หมู่บ้าน 3 คน ทีมวิจัย มีพ่ออุดม คำหอม (กำนัน) เป็นผู้นำการพูดคุยแลกเปลี่ยน ได้แจ้งให้ทราบถึงความคืบหน้าของ การร่างกฎระเบียบของกลุ่มวิสาหกิจ ซึ่งมีพ่ออมร อุทัยกรม ได้ไปจัดทำเป็นแบบร่างมา การประชุมได้มีการพิจารณาประเด็นที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การพิจารณาเรื่องโครงสร้างการบริหารงานกลุ่มจะประกอบด้วย คณะทำงาน (กรรมการกลุ่มสมาชิก/เงินทุน/สถานที่/โรงเรียน/เครื่องจักรและกฎระเบียบข้อบังคับ) ในส่วนของผู้เข้าร่วมประชุมได้เห็นชอบในหัวข้อนี้จึงผ่านไป
2. การพิจารณาเรื่อง กฎระเบียบข้อบังคับ ส่วนใหญ่เห็นว่า สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสถานการณ์และตามเหมาะสม โดยสมาชิกสามารถเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ในสมัยประชุมประจำปี (สามัญ) หรือวิสามัญถ้ามี
3. การพิจารณาเกี่ยวกับคณะทำงานและสมาชิก ว่ามีหน้าที่ตรงซึ่งประชาสัมพันธ์ ให้คนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มให้มากที่สุด ห้ามมิให้คณะทำงานหรือสมาชิกกระทำการใดๆ ในลักษณะต่อต้าน และทำลายความเชื่อมั่นของคนในชุมชนกระด้างกระเดื่องต่อกลุ่มองค์กร ในเรื่องของบทบาทหน้าที่ของคณะทำงาน และสมาชิกในที่ประชุมมีความเห็นตรงกันว่า คนที่มีหน้าที่ในการเป็นกรรมการกลุ่มควรให้ความสำคัญกับกิจกรรมของกลุ่ม และควรทำตัวเป็นต้นแบบในการรณรงค์ให้สมาชิก เห็นว่าผู้นำนั้นใช้บุญอินทรีย์จริงเพื่อให้สมาชิกเกิดความศรัทธา และความเชื่อในกลุ่ม (ในส่วนนี้พ่อสาบ อุทัยสา เป็นคนเสนอ และสมาชิกที่เข้าร่วมประชุมก็เห็นตรงกัน)
4. การพิจารณาเกี่ยวกับคุณสมบัติของสมาชิก ได้มีการพิจารณาในหลายประเด็นฯ เช่น
  - 1) จะต้อง เป็นผู้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน และมีภูมิลำเนาอยู่ในตำบลหนองปลิงเท่านั้น ในข้อนี้สมาชิกหลายท่านได้แลกเปลี่ยนว่า เพราะเหตุใดจึงต้องจำเพาะคนในตำบลและคนตำบลอื่นที่สนใจต้องการเข้าร่วมต้องทำอะไร ในที่นี้พ่ออมร และพ่ออุดม (ประธานที่ประชุม) ได้เสนอว่า “ ถ้าหากในช่วงแรกเรารับคนในตำบลอื่นเราจะไม่สามารถจัดการได้คือ กลุ่มยังไม่เป็นระบบและกรรมการเองคงไม่สามารถไปดูแลได้ก็ได้ ” สมาชิกในที่ประชุมจึงเห็นชอบตามนั้น 2) เป็น

เกษตรกร มีความเข้าใจในกิจกรรมกลุ่มและสามารถขยายผลได้ และลดการใช้ปุ๋ยเคมี จนถึงในระดับที่เลิกได้จึงเกิดผลดีที่สุด และคนที่จะเป็นสมาชิกต้องมีจุดมุ่งหมายในการเข้ากลุ่มเพื่อลดการใช้สารเคมีจริงๆ จึงจะเป็นสมาชิกได้ 3) ต้องชำระค่าสมัครสมาชิกเป็นจำนวนเงิน 10 บาท และถือหุ้น หุ้นละ 100 บาท ไม่เกิน 5 หุ้น โดยพอมร ได้นำเสนอต่อที่ประชุมว่า การถือหุ้นของสมาชิกควรที่จะถือหุ้นเป็นรายครัวเรือน เพราะในการทำกิจกรรมสมาชิกต้องเข้าร่วมทำกิจกรรมกลุ่ม ถ้าไม่สามารถเข้าร่วมได้ก็ส่งตัวแทน เช่น ภรรยา, ลูก, หลาน เข้าร่วมแทน ทำให้ในครอบครัวมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมและการปันผลก็จะปันผล ตามจำนวนหุ้นที่ถือ 4) เป็นผู้มีความรับผิดชอบมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม ไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ที่ประชุมเห็นชอบกับการที่สมาชิกต้องมีความรับผิดชอบ ในการทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่ม แต่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ควรให้คำขยายความเพิ่มว่ามีอะไรบ้าง เพราะโดยพื้นฐานแล้วชาวบ้านส่วนมากก็จะมีการดื่มเหล้า, สูบบุหรี่ อยู่แล้วในส่วนนี้คงเป็นเรื่องยากที่จะใช้ข้อห้ามได้ (สมาชิกเสนอ) ในข้อนี้ที่ประชุมได้หารือร่วมกันว่า เป็นเรื่องจริงที่ไม่สามารถบังคับสมาชิกไม่ให้ข้องเกี่ยวกับยาเสพติด (เหล้า, บุหรี่) ได้ แต่ควรบอกว่าการทำกิจกรรมกลุ่มไม่ควรมีการดื่มเหล้า หรือยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ในระหว่างการดำเนินกิจกรรม ซึ่งสมาชิกก็ตกลงร่วมกันตามนั้น 5) สมาชิกถือหุ้นเป็นรายครอบครัว โดยในการดำเนินการรับสมัครสมาชิก ให้แกนนำหมู่บ้านทุกหมู่บ้านรับสมาชิกไป จนกว่าที่ประชุมจะมีการเปลี่ยนแปลงในการรับสมัครนั้น ผู้นำควรเปิดโอกาสให้ชาวบ้านเข้ามาสมัครเป็นสมาชิกได้ตลอด โดยต้องเป็นผู้ที่สนใจจริงๆ จะไม่มีการเกณฑ์คน หรือบังคับคนให้เป็นสมาชิกแต่ให้เป็นโดยสมัครใจและเห็นถึงผลที่จะได้ในการเป็นสมาชิกเอง ถึงจะได้คนน้อยก็ไม่เป็นไรให้รับไปเรื่อยๆ “สมาชิกเอนว่าในการรับสมัครนั้นควรเก็บค่าสมัครและเงินหุ้นพร้อมเลยจะได้ไม่ต้องมีปัญหาตามเก็บทีหลัง”

5. การพิจารณาเกี่ยวกับการสิ้นสุดสมาชิก โดยเงื่อนไขของการสิ้นสุดสมาชิกภาพ

- 1) ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ ในหัวข้อนี้ที่ประชุมเห็นร่วมกันว่า การที่เข้าเป็นสมาชิกแล้วไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มได้เป็นเวลาต่อเนื่องกัน มากกว่า 3 – 5 ครั้ง ผู้นำควรต้องทำความเข้าใจกับสมาชิกรายนั้น ๆ เพราะไม่ต้องการให้เกิดกรณีมีแต่รายชื่อ ตัวคนไม่มาทำกิจกรรมแต่ได้รับผลประโยชน์เท่ากับคนอื่น 2) ลาออก 3) ที่ประชุมหรือคณะกรรมการมีมติให้ออก

6. การพิจารณาเกี่ยวกับคณะทำงาน (กรรมการกลุ่ม) โดย 1) คณะทำงานมาจากสมาชิก โดยเลือกตั้งมาจากแต่ละหมู่บ้านในที่ประชุมมีมติให้คณะทำงานมาจากแต่ละหมู่บ้าน แต่ยังไม่สามารถหาข้อสรุปได้ว่าจะต้องมีหมู่บ้านละกี่คน และโดยรวมทั้งหมดกี่คน 2) มีกำนันเป็นประธานคณะทำงานโดยตำแหน่ง 3) ก่อนมีการเลือกตั้งคณะทำงาน ในที่ประชุมได้มีมติเห็นสมควรให้แกนนำ แต่ละหมู่บ้านอันประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน, สารวัตรกำนัน,

แพทย์ประจำตำบล, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลทุกคน ทุกหมู่บ้าน เป็นคณะกรรมการแทนไปก่อนจนกว่าจะมีการเลือกตั้งใหม่ 4) คณะทำงานมีวาระการทำงานอยู่ได้ 2 ปี และเมื่อครบวาระให้จัดให้มีวาระเลือกตั้งใหม่ 5) จะต้องเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์สุจริต

7. การพิจารณาเกี่ยวกับการพ้นจากตำแหน่ง ในที่ประชุมได้มีการนำเสนอ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องของการพ้นจากตำแหน่งโดยคณะทำงานว่าในที่ประชุมเห็นสมควรว่าอย่างไร และได้ข้อสรุป คือ การพ้นจากตำแหน่งของคณะทำงานก็ต่อเมื่อ 1) เป็นการออกตามวาระการทำงานที่ครบกำหนด 2 ปี 2) ตาย 3) ลาออก 4) ที่ประชุมคณะกรรมการมีมติให้ออกตามเหตุอันควรจากการทำผิดเงื่อนไขของกลุ่มและคณะกรรมการ

นอกจากนั้น มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนในประเด็นของกรรมการการเงิน ในที่ประชุมได้เสนอให้คณะกรรมการการเงิน มีกำนันเป็นประธานโดยตำแหน่ง และให้มีคณะทำงานด้านการเงิน 4 คน รับผิดชอบทำการเบิก – จ่ายเงิน รวม 5 คน รับมอบอำนาจจากสมาชิก ฝ่าย – ดอนเงิน การแต่งตั้งคณะผู้ตรวจสอบ การดำเนินงานของกลุ่มโดยทางที่ประชุมได้มีมติให้ นายองค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง เป็นประธานคณะผู้ตรวจสอบโดยตำแหน่ง และมีปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นรองประธาน และหัวหน้าส่วนทุกส่วนงาน ภายในองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นกรรมการตรวจสอบการบริหารงาน ส่วนงานบริหาร และการสนับสนุน โดยการพูดคุยประเด็นที่เกี่ยวกับงานบริหารกลุ่ม ในที่ประชุมได้มีมติเสนอให้กำนันพร้อมกับคณะทำงานอื่นประกอบด้วย แกนนำของทุกหมู่บ้าน ทำการจัดหาระดมเงินทุน, หนี้, และจัดหาสถานที่ก่อสร้างโรงเรียนในการผลิตปุ๋ย, จัดเก็บ และจำหน่ายผลิตภัณฑ์พร้อมทั้งทำการจัดหา จัดซื้อวัตถุดิบในการผลิตปุ๋ย ส่วนการพูดคุยประเด็นเกี่ยวกับงานสนับสนุนที่ประชุมได้ทำการทบทวนข้อเสนอขององค์การบริหารส่วนตำบล ที่พร้อมให้การสนับสนุนในเรื่องของเงินทุนในการก่อสร้างโรงเรียน และจัดหาซื้อเครื่องจักร ในการทำการผลิต

ประเด็นที่เกี่ยวข้องอีกประเด็นหนึ่งที่มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนกันในการประชุม คือ การผลิต / การคืนกำไรปันผลให้กับสมาชิก โดยการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ผลิตภัณฑ์ที่ทางกลุ่มผลิตขึ้นจะต้องได้มาตรฐาน สามารถแข่งกับผลิตภัณฑ์ทั่วไปตามท้องตลาดได้ และผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นจะต้องเพียงพอกับความต้องการของสมาชิกในกลุ่มก่อน แล้วที่เหลือจึงนำออกสู่ตลาดเพื่อจำหน่าย และสมาชิกกลุ่มจะต้องซื้อผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเท่านั้น และในราคาถูกกว่าท้องตลาด อีกทั้งคณะทำงานต้องเป็นผู้จัดหาตลาดจำหน่ายสินค้า และผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม และคณะทำงานจะได้รับค่าตอบแทนเป็นผลิตภัณฑ์ตามวันเวลาการทำงานที่ได้ลงแรงทำ ส่วนการปันผลกำไรที่ได้จากการจำหน่ายสินค้าจะต้องแบ่งปันในรอบปีตามสัดส่วน ดังนี้ เพิ่มทุน 15% ซ่อมบำรุง 25% คณะทำงาน 10% สมาชิก 30% พัฒนาตำบล/กีฬา 15% อนุรักษ์ 5%

ขั้นตอนที่ 3 การรวมกลุ่มแก้ปัญหา

เป็นขั้นตอนหนึ่งของการจัดตั้งกลุ่ม เพื่อร่วมกันแก้ปัญหา และตอบสนองความต้องการของสมาชิกกลุ่ม กิจกรรมหลักของขั้นตอนนี้ ก็คือ การรับสมัคร การระดมหุ้น และการประชุมของกลุ่มแกนนำเพื่อขับเคลื่อนงานกิจกรรมของกลุ่มให้ก้าวไปข้างหน้า การประชุมอย่างต่อเนื่องทุกเดือน จึงเป็นแนวทางหลักที่ใช้ร่วมกัน อย่างเช่น การประชุมชนใน วันที่ 20 เดือนกุมภาพันธ์ 2550 มีผู้เข้าร่วมประชุม ที่เป็นแกนนำของ 8 หมู่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เกษตรอำเภอ นักพัฒนาชุมชน ทิมวิชัย ได้มีการพูดถึงแนวทางดำเนินงานกิจกรรมกลุ่มปฎิชีวะภาพ โดยให้แต่ละชุมชนประกาศรับสมัครสมาชิก พร้อมรายชื่อสมาชิก เงินหุ้นและค่าสมัครเป็นสมาชิกกลุ่ม ให้ผู้นำแต่ละชุมชนรวบรวมมาแล้วนำมาส่งได้ที่ สารวัตรกำนัน นายบุญจันทร์ อุทัยมา ซึ่งเงินค่าหุ้นจัดเก็บเงินหุ้นละ 100 บาท ค่าสมัคร 10 บาท

ในที่ประชุมในวันนั้น ได้มีการนำเสนอเรื่องของการแต่งตั้ง คณะกรรมการเงินที่จะมาดูแลรับผิดชอบการเก็บรวบรวมเงินหุ้น – ค่าสมัครของสมาชิก รวมไปถึงการเบิกจ่ายเงินภายในกลุ่ม ซึ่งสมาชิกในที่ประชุมได้เห็นควรว่าควร แต่งตั้งคณะกรรมการเงิน เพื่อทำการเปิดบัญชี 3 คน ประกอบด้วย นายอุดม ว่างหอม นายอมร อุทัยกรม และนายช่วย อาจจุลลา ซึ่งทั้ง 3 คน จะต้องนำเงินที่รวบรวมได้นำไปเปิดบัญชีในนามของกลุ่มปฎิชีวะภาพ ต.หนองปลิง และจะสามารถทำการเบิกจ่ายได้ 2 ใน 3 ของจำนวนผู้ที่เปิดบัญชี จึงจะสามารถเบิกจ่ายได้ ตามความจำเป็นและความเห็นชอบของคณะกรรมการและสมาชิกภายในกลุ่ม ซึ่งจากมติดังกล่าวที่ประชุมเห็นว่าบุคคลทั้ง 3 คน มีความเหมาะสมในการดำเนินการจึงมีมติเห็นชอบ

นอกจากการประชุมของกลุ่มแกนนำซึ่งเป็นตัวแทนแต่ละหมู่บ้าน การขับเคลื่อนในชุมชน โดยกลุ่มแกนนำ เพื่อเปิดรับสมัคร และระดมหุ้น ได้เป็น ไปอย่างต่อเนื่อง ในเบื้องต้น ได้มีผู้สมัครสมาชิกของกลุ่ม พร้อมเงินหุ้น ในแต่ละชุมชน มีดังนี้

ตารางที่ 1 รายชื่อสมาชิกกลุ่มปฎิชีวะภาพอค์เม็คตำบลหนองปลิง

ลำดับที่	บ้านเลขที่	รายชื่อ-สกุล	หุ้น - เงิน	ค่าสมัคร	หมายเหตุ
1	2 ม.1	นายบุญเฮียง สมอบ้าน	1-100	10	
2	49	นายหนูนวน เมืองนนท์	1-100	10	
3	119	นายทองพูน ว่างหอม	1-100	10	
4	111	นายสนั่น ตะวัน	1-100	10	
5	117	นายสมหมาย ศรีบุญเรือง	1-100	10	
6	10	นายสุคใจ อุทัยน้อย	1-100	10	

ลำดับที่	บ้านเลขที่	รายชื่อ-สกุล	หุ้น - เงิน	ค่าสมัคร	หมายเหตุ
7	56	นายสมดี มาตวังแสง	1-100	10	
8	58	นายขาว วังหอม	1-100	10	
9	30	นายอวน นามเค	1-100	10	
10	9	นางทุเรียน ทิพราช	1-100	10	
11	94	นางไพจิตร อุทัยบาล	1-100	10	
12	28 ม.7	นายอุดม วังหอม	1-100	10	
13	20	นายสำรวย คำมูล	1-100	10	
14	105	นายสุรัตน์ หนั่นกำจร	1-100	10	
15	21	นายคำพอง ตะวัน	1-100	10	
16	3	นายใจ อุทัยบาล	1-100	10	
17	26	นายสุภาพ ศรีบุญเรือง	1-100	10	
18	20 ม.2	นางชนามาส อุทัยเรือง	1-100	10	
19	10	นายช่วย อาจจุลลา	1-100	10	
20	39	นายสมาน อุทัยใจ	1-100	10	
21	2	นายควน จันทเพน	1-100	10	
22	27	นายประจักษ์ ศรีบุรี	1-100	10	
23	21	นายพันธ์แข็ง เทพศิริ	1-100	10	
24	5	นายจำลอง ตะวัน	1-100	10	
25	14 ม.5	นายอมร อุทัยกรม	1-100	10	
26	97	นางภิญญา สงทับ	1-100	10	
27	27	นางบัวภา แก้วพิลา	1-100	10	
28	71	นางบุญเพ็ง อุทัยแสง	1-100	10	
29	88	นายบุญมี อุทัยนาง	1-100	10	
30	12	นายสมหวัง สาวังคี	1-100	10	
31	49	นายนุบาล บุคราชอาณาจักร	1-100	10	
32	38	นายทองแดง อุทัยแสง	1-100	10	
33	11	นางบุศรินทร์ คำรินทร์	1-100	10	
34	56	นายสายชาติ คำรินทร์	1-100	10	
35	13	นางอุบล พานหาญ	1-100	10	
36	219 ม.6	นายธีรศักดิ์ ภาสงค์	1-100	10	
37	97	นายทองพูล หลาบมาลา	1-100	10	
38	61	นายชวลิต พันจักร	1-100	10	

ลำดับที่	บ้านเลขที่	รายชื่อ-สกุล	หุ้น - เงิน	ค่าสมัคร	หมายเหตุ
39	114	นายอ่อง พาสงค์	1-100	10	
40	4 ม.8	นายเคนศรี ศรีโยวงค์	1-100	10	
41	30	นายทอง คาคะ	1-100	10	
42	10	นายฉัตรชัย รัตเสนลี	1-100	10	
43	95	นายเผด็จชัย ทับทิมแสน	1-100	10	
44	34	นายทองใบ จันทะแพน	1-100	10	
45	39	นายคำมาย ยศมิด	1-100	10	
46	33	นางพอง พลหาร	1-100	10	
47	64	นายขงค์ ปัญญาทิพย์	1-100	10	
48	22	นายเคิม ยศมิด	1-100	10	
49	78	นายหม่อ ประสงค์สรร	1-100	10	
50	35	นายคี ศรีโยวงค์	1-100	10	
51	15	นายประเสริฐ ศรีโยวงค์	1-100	10	
52	31	นายสุรเดช ตะวัน	1-100	10	
53	71	นายสมคิด มาควังแสง	1-100	10	
54	101	นายบุญเลิศ จันทะแพน	1-100	10	
55	20	นายปาน จันทะแพน	1-100	10	
56	122 ม.4	นายทอง สากักดี	1-100	10	
57	21	นายสุคใจ ไชยอาษา	1-100	10	
58	109	นายเคน ตางงราช	1-100	10	
59	136	นายฉลวย ภูติฤทธิ์	1-100	10	
60		นายคำมี นามเด	1-100	10	
61	194 ม.3	นายสงบ อุทัยสา	1-100	10	
62	145	นายทองสวย อุทัยคำ	1-100	10	
63	44	นางจันทร์ ปารสิน	1-100	10	
64	2/1	นางเคน จุฑาศรี	1-100	10	
65	200	นายสุพจน์ ขวัญประเสริฐ	1-100	10	
66		นางทองมี ตะวัน	1-100	10	
67	99	นางอำพร แสนสุพรรณ	1-100	10	
68	25	นางทองคำ คงแสนคำ	1-100	10	

การขับเคลื่อนกิจกรรมต่อมา เมื่อได้สมาชิกเพิ่มขึ้น ในกลุ่มแกนนำ ได้มีการปรึกษาหารือกัน เพื่อให้มีการคัดเลือก คณะกรรมการดำเนินงาน ซึ่งจากการคัดเลือกในแต่ละชุมชน ได้ตัวแทนที่รับคัดเลือกเป็นคณะกรรมการดำเนินงาน ดังนี้

ตารางที่ 2 รายชื่อคณะกรรมการกลุ่มปฎิบัติภาพอัครเมธิต ตำบลหนองปลิง

ที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง	หมายเหตุ
1	นายอุดม วังหอม	ประธาน	
2	นายสงบ อุทัยสา	รองประธาน	
3	นายอมร อุทัยกรม	รองประธาน	
4	นายฉลวย ภูสีดฤทธิ์	เลขานุการ	
5	นายช่วย อางจุลลา	เหรัญญิก	
6	นายสุคใจ ไชยอาษา	เหรัญญิก	
7	นายหนูนวน เมืองนนท์	กรรมการ	
8	นายอวน นามเต	"	
9	นายสมาน อุทัยใจ	"	
10	นายทองคำ คงแสนคำ	"	
11	นายชมเชย ศรีไวยวงศ์	"	
12	นายคำย อุทัยแสน	"	
13	นายนุบาล บุตรราช	"	
14	นายธีรศักดิ์ ภาสงค์	"	
15	นายชวลิตร์ พันจักร	"	
16	นายสุภาพ ศรีบุญเรือง	"	
17	นายสำรวย คำมูล	"	
18	นายสุรเดช ตะวัน	"	
19	นายปาน จันทะแพน	"	

ซึ่งคณะกรรมการดำเนินการเหล่านี้ ส่วนใหญ่ก็ยังคงเป็นกลุ่มแกนนำ ก็จะมีบทบาทหน้าที่ในการบริหารกลุ่มในด้านต่าง ๆ เพื่อให้กลุ่มมีความก้าวหน้าและขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา และตอบสนองความต้องการของสมาชิกกลุ่มต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 การเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม

ในขั้นตอนนี้ เป็นการดำเนินการหลังจากกลุ่ม มีความชัดเจนขึ้นทั้งในแง่ของการรับสมาชิก การถือหุ้นของสมาชิก การมีคณะกรรมการดำเนินการที่ชัดเจน กิจกรรมหลักของขั้นตอนนี้ ก็คือการประชุมคณะกรรมการดำเนินงานทุกเดือน การรับสมาชิกเพิ่ม การหาทุนสนับสนุนจากภายนอกเพื่อสร้างโรงเรือนผลิตปุ๋ยชีวภาพอัดเม็ด การฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ในการจัดทำปุ๋ยชีวภาพอัดเม็ด

แนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม มักจะถูกนำมาพูดคุยในเวทีการประชุมชนของคณะกรรมการดำเนินงาน เช่น การประชุมคณะกรรมการเมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2550 ได้มีการระดมความคิดเห็นของผู้นำกลุ่มเกี่ยวกับความคืบหน้าเรื่องกลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ เช่น การจัดหาที่ดินในการตั้งโรงเรือน สำหรับทำปุ๋ยอัดเม็ด และการสะท้อนถึง ความต้องการของสมาชิกที่อยากจะได้สถานที่ ในการตั้งโรงเรือนที่เป็นจุดศูนย์กลางภายในตำบล เหมือนกับศาลาประชาคม เพราะจะสะดวกต่อการเดินทาง รวมถึงในเรื่อง น้ำ - ไฟฟ้า โดยสมาชิกเกินครึ่งเสนอให้ใช้ศาลาประชาคมของตำบล (บ.โนนสมบูรณ์) เป็นสถานที่ตั้ง โดยจัดให้มีการแบ่งเป็น 2 ชั้น ชั้นล่างทำเป็นโรงทำปุ๋ย และชั้นบนยกพื้นให้สูงขึ้นทำเป็นที่ทำการ และใช้สำหรับประชุม ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่ได้เห็นคล้อยตาม ส่วนงบประมาณที่ใช้ในการทำโรงเรือน พ่อมร อุทัยกรม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 ได้เสนอ ให้จัดทำโครงการเพื่อของบประมาณ จากทางส่วนของการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค(กจก.) โดยทำเรื่องไปขอที่จังหวัดให้ผู้ว่าอนุมัติงบประมาณ วิธีการก็คือ รวบรวมรายชื่อสมาชิก กฎระเบียบจัดทำเป็นตัวโครงการให้เสร็จสมบูรณ์ และในตัวโครงการก็ระบุเป็นกิจกรรมหลัก คือนอกจากการจัดทำปุ๋ยอัดเม็ดแล้วก็คือการหางบประมาณสนับสนุนในการสร้างโรงเรือน และจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์เครื่องจักร นอกจากการหางบประมาณสนับสนุนจากภายนอกแล้ว ก็จะรวบรวมจากสมาชิกซึ่งเป็นค่าสมัคร และค่าหุ้น โดยการขยายสมาชิกให้มากขึ้น และในการจัดสร้างโรงเรือน ทางสมาชิกได้ปรึกษากัน ในส่วนของค่าจ้างแรงงาน จะไม่จ้าง แต่จะขอแรงและความร่วมมือจากสมาชิกภายในกลุ่ม และในบางส่วนที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจ้างค่าแรง ก็จะจ้างในหมู่สมาชิกเอง แต่สิ่งที่จะต้องดำเนินการต่อไป หลังจากเวทีการพูดคุยกันในวันนี้ ก็คือ คณะกรรมการ จะรวบรวมรายชื่อสมาชิก และ รวบรวมเงินค่าสมัครและเงินหุ้นเพื่อนำไปเปิดบัญชีในธนาคาร และที่มิวิชัยจะเข้าไปคุยกับสมาชิกกลุ่มในแต่ละหมู่บ้านในประเด็นเรื่องความพร้อม ความร่วมมือ และเรื่องตัวโครงการของกลุ่มปุ๋ยอัดเม็ดกับสมาชิกในหมู่บ้าน

หลังจากการประชุมเมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2550 แล้ว การการประชุมครั้งต่อมา คือ ในวันที่ 23 มีนาคม 2550 ซึ่งเรื่องที่พูดคุยกัน ได้แก่ การเตรียมแผนโครงการเสนอ อบต. เพื่อของบประมาณซื้ออุปกรณ์เครื่องจักรทำปุ๋ยอัดเม็ด มีการเชิญเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน จาก

อบต.หนองปลิงเข้าร่วมให้ข้อมูลเพื่อจะเป็นแนวทางในการจัดการโครงการให้สอดคล้องหลักเกณฑ์ของอบต. ซึ่งได้รับข้อเสนอจากเจ้าหน้าที่ของ อบต. หนองปลิง ว่าต้องการที่จะให้สมาชิกกลุ่มปุ๋ยพร้อมและครบทุกคนโครงการจึงจะนำเชื่อถือ เพราะรวมกันวันนี้ไม่ครบ 50 % และอนุมัติหรือไม่อนุมัติขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของกลุ่ม สิ่งที่พี่โกศลพูดอีกอย่างหนึ่งคือ ทำไปแล้วคิดว่ากลุ่มมีความเป็นไปอย่างไร ผลิตตัวปุ๋ยออกไปแล้วจะขายได้หรือไม่ ซึ่งการของบประมาณจากอบต. มักจะถูกตั้งคำถามว่ากลุ่มเข้มแข็งพอไหม และคิดว่าผู้นำสมาชิกจะมีความพร้อมที่จะจัดตั้งกลุ่มหรือไม่ และขับเคลื่อนตัวโครงการหรือไม่ เพื่อให้ตัวโครงการผ่านและเข้าสู่วาระการประชุมในรอบเดือนหน้า คือ เดือน เมษายน 2550 แต่ข้อบัญญัติในปีนี้มีเรื่องปุ๋ยทางเจ้าหน้าที่ อบต.พูดให้กลุ่มรับทราบ แต่ตัวโครงการจะไม่ผ่านอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับการเขียนโครงการและเสนอตัวโครงการของกลุ่มเท่านั้น

หลังจากนั้น การประชุมคณะกรรมการดำเนินงาน ได้จัดให้มีขึ้นในวันที่ 24 เมษายน 2550 ผู้เข้าร่วมประชุม ประกอบด้วย สมาชิกกลุ่มปุ๋ยชีวภาพ 12 คน ผู้นำชุมชน ทั้ง 8 หมู่บ้าน 20 คน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล 5 คน เกษตรอำเภอ 1 คน พัฒนาชุมชน 1 คน และทีมวิจัย 3 คน ได้มีการรายงานถึงหน้าของการดำเนินงานกลุ่มปุ๋ยชีวภาพ เช่น รายงานถึงคืบหน้าของสมาชิกแรกเข้าว่า มีทั้งหมด 69 คน จากทั้ง 8 หมู่บ้าน รวมเงินหุ้นค่าสมัคร 7,590 บาท และเงินส่วนนี้ก็ได้นำเข้าบัญชีของกลุ่มโดยคณะกรรมการเงินเป็นที่เรียบร้อย ซึ่งในการประชุมครั้งนี้ ทีมวิจัยได้กล่าวทบทวนโครงการที่เคยดำเนินการมาแล้ว หลังจากทีชาวตำบลหนองปลิงได้ทำกิจกรรมหลายๆอย่างที่ทำให้เกิดการศึกษาค้นคว้าตัวเอง/ครอบครัว/ชุมชน และสาเหตุของปัญหาเรื่องความยากจน จนนำมาสู่แนวทางการหาทางออกเบื้องต้นคือ การทำปุ๋ยชีวภาพใช้เองเพื่อลดรายจ่ายที่เป็นต้นทุนการผลิต ซึ่งผลจากงานวิจัยที่ผ่านมาทำให้พบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เกิดการรวมตัวกันของผู้คนที่มีความสนใจในด้านปุ๋ยชีวภาพ มีการรวมกลุ่ม แต่ก็ยังไม่ได้สมบูรณ์แบบมากนัก จนนำมาสู่การกำหนดพื้นที่ที่จะดำเนินการกิจกรรมทั้งการประชุมและการทำปุ๋ย เริ่มชัดเจนมากขึ้นว่าสมาชิก มีความเห็นตรงกันว่าควรเป็นศาลาประชาคมบ้านโนนสมบูรณ์ โดยจะยกศาลาเดิมเป็น 2 ชั้น ชั้นล่างใช้สำหรับทำปุ๋ย ชั้นบนจัดไว้สำหรับประชุม เมื่อกิจกรรมต่างๆได้เดินมาถึงจุดนี้แล้ว สมาชิกกลุ่มก็ต้องการหรือกันต่อว่าอนาคตกลุ่มจะมีแนวทางต่อไปอย่างไร และจะทำอย่างไรดี

จากการสรุป ของทีมผู้วิจัยถึงการทำให้โครงการที่ผ่านมา และอนาคตต่อไปของกลุ่มได้ทำให้สมาชิกเกิดการแลกเปลี่ยนภายในเวที ถึงเรื่องเร่งด่วนที่จะต้องทำเพื่อให้กิจกรรมกลุ่มขับเคลื่อนต่อไปได้ทำปุ๋ยจริงๆ เกิดข้อเสนอคือ การหาทุนจัดซื้อเครื่องจักรในการทำปุ๋ยอัดเม็ดโดยช่องทางในการหาทุนจัดซื้อ สมาชิกส่วนหนึ่งมีความเห็นว่าเราของบประมาณจาก อบต.ไม่ได้แล้วเพราะไม่รู้จะอนุมัติในปีงบประมาณหน้าจริงหรือไม่ ในเบื้องต้นกลุ่มจึงช่วยตัวเองก่อน ก่อนที่จะไปขอความ

ช่วยเหลือจากคนอื่น เช่น ข้อเสนอของผู้นำหมู่ 6 เสนอให้กลุ่มช่วยตนเองในเริ่มแรกก่อน ในส่วน การหาทุนจัดสร้างโรงเรียนทำปุ๋ยซึ่งสมาชิกก็เห็นควรให้เริ่มจากการช่วยเหลือตนเองก่อน เพราะ นายท อบต.ได้กล่าวในเวทีงานบอครั้งที่ผ่านมาว่าในปีงบประมาณ ไม่สามารถอนุมัติงบประมาณ ทัน ถึงจะทำโครงการขอไปก็อาจจะได้ในปีหน้า ถึงจะสามารถอนุมัติงบประมาณช่วย ส่วนข้อเสนอ ของผู้นำหมู่ 3 เสนอว่า เราควรจะทำอย่างไรต่อจากปีนี้ไปจนถึงปีงบประมาณหน้า ในขณะที่สมาชิก ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นว่า ให้จัดทำโครงการเสนอเข้าไป แล้วให้ทาง อบต.รับเรื่องไว้เพื่อรอ พิจารณา และในส่วนของกลุ่มก็ต้องคิดหาทางอื่นเพื่อเสริมกันด้วย เครื่องจักรที่กลุ่มจะต้องใช้แบบ ไหนในการทำปุ๋ย

นอกจากนั้น ได้มีข้อเสนอจากทีมวิจัยว่า จากการไปดูงานที่ อ.บรบือ ได้พบว่าชาวบ้านที่ นั้นลงทุนซื้อเครื่องจักรชุดเล็กประมาณ 30,000 บาท และใช้เครื่องยนต์คูโบตารวมเครื่องเปิดเสร็จ 70,000 บาทสามารถผลิตได้วันละ 2-3 ตัน สมาชิกได้แลกเปลี่ยน ทางกลุ่มยังไม่มีเงินทุนจำนวนมาก ขนาดพื้นที่ แต่ก็เป็นเรื่องที่น่าสนใจ แล้วสมาชิกเลยได้หารือกันเพื่อเปลี่ยนแนวทางจนได้ข้อสรุปว่า กลุ่มยังไม่ทำเป็นปุ๋ยอัดเม็ดก็ได้ แต่ทำเป็นปุ๋ยธรรมดาไปก่อนพอได้นำเอาไปใช้ในการลงนาที่จะ มาถึงเร็วๆนี้ ส่วนตัวแทนหมู่ 3 เสนอว่า ก็ให้สมาชิกทุกคน นำเอาวัตถุดิบในการทำปุ๋ยมารวมกัน แล้วก็ปรับปรุงสถานที่สาธิตให้เหมาะกับการเป็นโรงเรียนเพื่อทำปุ๋ย แล้วก็กำหนดวันทำร่วมกัน และนี่ก็จะเป็แนวทางหนึ่งที่จะทำให้ อบต. และหน่วยงานอื่น เห็นถึงความตั้งใจจริงของกลุ่ม และ เข้ามาให้การสนับสนุนต่อไป

มีการพูดคุยกันว่า ในการทำปุ๋ยก็อาจจะให้สมาชิกเน้นใช้วัตถุดิบภายในชุมชนของแต่ละ หมู่บ้าน ให้ได้มากที่สุดถ้าจำเป็นหรือ ไม่มีอย่างใดก็ค่อยไปจัดซื้อเอาจากภายนอก และในส่วน ของน้ำหมักชีวภาพที่เป็นส่วนหนึ่งในการทำปุ๋ย ทางเกษตรจะช่วย ถ้าหากกลุ่มมีความเข้มแข็ง กิจกรรมที่ข้อมติที่จะเกิดผลสำเร็จ และทางหน่วยงานเกษตรเองก็ต้องการความเข้มแข็งของกลุ่ม และผู้นำที่เป็นตัวแทนหมู่ที่ 3 ได้เสริมว่า การรวมกลุ่มจะต้องทำความเข้าใจกับสมาชิกในแต่ละ หมู่บ้าน ให้มาเข้าร่วมกิจกรรมซึ่งถือเป็นกิจกรรมของกลุ่ม และกิจกรรมต่างๆควรเริ่มดำเนินการได้ แล้วถ้าหากเรายังมีแต่พูดคุยแลกเปลี่ยนแต่ไม่กำหนดวันทำกิจกรรมที่ชัดเจน มันก็ข้อมไม่เกิดขึ้น ดังนั้นเราควรนัดกันมาปรับพื้นที่โรงเรียนให้แล้วเสร็จ แล้วก็รวบรวมวัสดุมาทำปุ๋ย แล้วก็แบ่ง บทบาทให้ผู้นำบางส่วนเช่นพ่ออมร เขียนโครงการเสนอเข้า อบต. เพื่อเสนอของบประมาณมา สมทบทุน

นอกจากกิจกรรมการประชุมของคณะกรรมการกลุ่มแล้ว กิจกรรมที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม ก็คือ การเชิญวิทยากรภายนอกมาให้ความรู้เกี่ยวกับการทำ ปุ๋ยชีวภาพ เพื่อเสริมทักษะทั้งในเชิงวิชาการและภาคปฏิบัติ ซึ่งทางทีมวิจัย ได้จัดอบรมจัดอบรม

เชิงปฏิบัติการเพื่อการทำนุยมักชีวิภาพ วันที่ 8-9 พฤษภาคม 2550 สถานที่ ศาลาประชาคมบ้านโนนสมบูรณ์ ต.หนองปลิง อ.เมือง จ.มหาสารคาม การจัดอบรมในครั้งนี้ ช่วงเช้า เป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เรื่อง นุยมักชีวิภาพกับแนวทางการพึ่งตนเองของชุมชน วิทยากร คือ คุณสมเจตน์ ไชยลาภ ซึ่งมีประสบการณ์ด้านการจัดการทำนุยมักชีวิภาพ และเวทีระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม และช่วงบ่ายเป็นการฝึกปฏิบัติ ทั้งสองวัน

การอบรมโดยวิทยากร คุณสมเจตน์ ไชยลาภ ได้พูดถึงปัญหาของการพัฒนาที่ผ่านมา ซึ่งทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่ต้องรอคอยความช่วยเหลือจากรัฐบาล แต่ในความเป็นจริงแล้ว การแก้ปัญหาที่ถูกต้อง ควรเริ่มจากคนในชุมชนเอง โดยเฉพาะการรวมกลุ่มแก้ปัญหาเป็นแนวทางที่ถูกต้อง เพราะจะทำให้การแก้ปัญหาที่มีความเป็นไปได้มากกว่าต่างคนต่างอยู่ อย่างเช่นการรวมกลุ่มทำนุยมักชีวิภาพอัดเม็ด ที่กำลังดำเนินการอยู่ในขณะนี้

ในส่วนของเวทีระดมความคิดเห็น มีประเด็นในการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เช่น เราจะสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มได้อย่างไร ซึ่งได้ข้อสรุปร่วมกันเกี่ยวกับวิธีการสร้างความเข้มแข็ง ของกลุ่มนุยมักชีวิภาพ ได้แก่ การร่วมมือกัน การทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง การมีกฎระเบียบข้อตกลงร่วมกัน การลงมือทำอย่างจริงจัง เมื่อเหลือใช้จึงขาย มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อกลุ่ม มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ มีการจัดตั้งคณะกรรมการจัดตั้งกลุ่ม เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นต้องรวมกลุ่มประชุมเพื่อหาแนวทางแก้ไข มีความขยันและอดทน ลดต้นทุนในการผลิต นอกจากนั้นวิธีการส่งเสริม ความเข้มแข็งของกลุ่มนุยมักชีวิภาพ ของอบต.หรือหน่วยงานภายนอก ได้แก่ การติดตามสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง สนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ร่วมตรวจสอบการทำงานของกลุ่ม มีการสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มให้มากขึ้น

นอกจากนั้น ในการพูดคุยยังได้ข้อสรุปเกี่ยวกับวิธีการที่จะทำให้กลุ่มแข็งแรงอย่างยั่งยืนได้นั้น จะต้องมีกำหนัดดำเนินการในเรื่องดังต่อไปนี้ คือ การกำหนดให้มีกฎระเบียบของกลุ่ม การส่งเสริมให้สมาชิกมีความซื่อสัตย์ มีการจัดทำบัญชีอย่างเป็นระบบ การตรวจสอบบัญชีเดือนละ 1 ครั้ง มีกรรมการรับผิดชอบ ประกาศให้สมาชิกทราบทุกครั้ง ประชุมกลุ่มจัดอบรม ศึกษาดูงานสร้างเครือข่ายเรียนรู้ร่วมกัน และประสานงานส่วนราชการและเอกชน

ส่วนการปฏิบัติจริงในช่วงบ่าย มีการสาธิตสูตรน้ำหมักชีวิภาพ เริ่มจากการสาธิตทำน้ำหวานพ่อ ซึ่งมีส่วนประกอบที่สำคัญ ผักนึ่ง 1 กก. หน่อไม้ 1 กก. หน่อกล้วย 1 กก. น้ำตาลทรายแดง 1 กก. หมักทิ้งไว้วันาน 15 วันหลังนำออกมาใช้ ซึ่งในขั้นตอนของการทำน้ำหมักชีวิภาพนี้ สมาชิกได้ให้ความสนใจในการลงมือปฏิบัติ และร่วมแลกเปลี่ยน โดยเฉพาะสมาชิกที่ไม่เคยเข้าร่วมประชุมกับกลุ่ม ซึ่งทางวิทยากรก็ให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมทำทุกคน ต่อมาได้มีการสาธิตการทำน้ำหวานแม่ ซึ่งมีส่วนประกอบที่สำคัญ คือ กล้วยสุก 1 กก. มะละกอสุก 1 กก. ฟักทองแก่ 1 กก.

น้ำตาล 1 กก.หมักทิ้งไว้ 15 วัน หลังจากที่ได้ทดลองทำน้ำหมักแล้ว สมาชิกได้แลกเปลี่ยนถึงการนำไปใช้ประโยชน์ เช่นการเพิ่มจำนวนดินของต้นกล้า หลังจากนั้นก็ได้ทำการปิดเวที และนัดเจอกันเพื่อทำปุ๋ยในวันที่สอง

ในการอบรมวันที่สอง เริ่มจากวิทยากรอธิบายและให้สมาชิกแลกเปลี่ยนเรื่องปุ๋ยก่อนการทดลองปฏิบัติ โดยวิทยากรอธิบายวิธีการทำปุ๋ยและให้สมาชิกแลกเปลี่ยนเรื่องการทำปุ๋ยก่อนการทดลองปฏิบัติ หลังจากนั้นวิทยากรนำสมาชิกปฏิบัติจริงโดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ของสมาชิกที่เป็นผู้หญิงและผู้ชาย โดยมีการแข่งขันกันในระหว่างการทำปุ๋ยด้วยทำให้บรรยากาศในการอบรมเป็นไปอย่างสนุกสนาน และทำให้สมาชิกไม่เหนื่อยในระหว่างที่ทำงานก็จะมีการผลัดเปลี่ยนกันผสมปุ๋ยคือให้สมาชิกได้ร่วมกันทำทุกคน

ในการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ หรือที่เรียกกันว่า ปุ๋ยอินทรีย์ มีประโยชน์ในการปรับปรุงบำรุงดิน สามารถผลิตได้มากใช้เวลาน้อย โดยการนำเศษวัสดุเหลือใช้ผสมคลุกเคล้าหมักรวมกับเศษมูลสัตว์ แกลบคั่ว รำละเอียด คลุมด้วยกระสอบป่านใช้เวลา 3 วัน สามารถนำไปใช้ได้ โดยวัสดุการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ ประกอบด้วย 1) มูลสัตว์แห้งบดละเอียด 1 ปีบ 2) แกลบคั่ว 1 ปีบ 3) รำละเอียด 1 กก. 4) น้ำสกัดชีวภาพ 5) กากน้ำตาล และ 6) วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น เช่น แกลบ กากอ้อย ชี้อเลื้อย เปลือกถั่วลิสง ถั่วเขียว ขุยมะพร้าว อย่างไม่อย่างหนึ่ง ซึ่งวิธีการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ เริ่มจาก 1) ผสมวัสดุเข้าด้วยกัน 2) รคน้ำผสมน้ำสกัดชีวภาพและกากน้ำตาล (ใช้น้ำตาลทรายแดงแทนได้) 3) อัตราส่วน น้ำ 10 ลิตร 4) น้ำสกัดชีวภาพ 2 ช้อนแกง 5) กากน้ำตาล 2 ช้อนแกง ทำจนปุ๋ยขึ้นเป็นเป็นก้อนได้เมื่อแบมือ กองปุ๋ยบนซีเมนต์ที่มีความหนาประมาณ 1 คืบ คลุมด้วยกระสอบป่านทิ้งไว้ 3 วัน สามารถนำไปใช้ได้ และ ลักษณะปุ๋ยที่ดีมีสีขาว มีกลิ่นของราหรือเห็ด ไม่ร้อนมีน้ำหนึบเบา

จากการอบรมทั้งทฤษฎีและปฏิบัติเป็นเวลา 2 วันทำให้คณะกรรมการกลุ่มและสมาชิกที่เข้าร่วมเกิดความพึงพอใจและเชื่อมั่นในศักยภาพของกลุ่มในการที่จะทำปุ๋ยชีวภาพใช้เอง

ขั้นตอนที่ 5 การติดตามประเมินผล

ขั้นตอนนี้ เป็นขั้นตอนของการติดตามประเมินผลการดำเนินงานของกลุ่มหลังจากที่มีรวมกลุ่ม มีคณะกรรมการดำเนินงาน มีการทำกิจกรรมเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่ม โดยการติดตามประเมินผลของกลุ่ม ใช้เวทีการประชุมชนเพื่อติดตามผลการทำงาน และความเคลื่อนไหว รวมทั้งความคืบหน้าของกิจกรรมต่าง ๆ อาศัยความคุ้นเคยของคณะกรรมการดำเนินงานกับสมาชิกในแต่ละหมู่บ้านเป็นผู้รับเรื่องราวความต้องการและปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงการทำงานของกลุ่มต่อไป

4.4 บทเรียนหรือองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

4.4.1 กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดตั้งกลุ่ม อาจมีหลายขั้นตอนที่สำคัญ

4.4.2 ชุมชนจะเข้มแข็งจะต้องมีการเรียนรู้เป็นกลุ่ม และมีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจในกิจกรรมต่างๆ

4.4.3 บุคคลภายนอก (นักวิจัย นักพัฒนา เจ้าหน้าที่ของรัฐ)ควรมีบทบาทในฐานะที่เป็นผู้กระตุ้นชาวบ้านให้เกิดการมีส่วนร่วมภายในชุมชน ไม่ควรเข้าไปชี้นำ

4.4.4 กิจกรรมของชุมชนจะเกิดขึ้น ได้อย่างต่อเนื่อง และสามารถแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของชุมชนได้นั้น ต้องเกิดจากการที่ชุมชนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง และพร้อมที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่ใช่จากการเข้าไปจัดการหรือทำให้จากองค์กรภายนอก

4.4.5 ทรัพยากรในชุมชนมีอยู่อย่างหลากหลาย(คน,ภูมิปัญญา,ดิน,น้ำ,ป่า) เมื่อชาวบ้านผ่านกระบวนการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน ชาวบ้านได้ตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งที่มีภายในชุมชน และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดในการแก้ไขปัญหา และเป็นไปเพื่อส่วนรวม

4.4.6 การแก้ไขปัญหาความยากจนของชาวบ้านได้ให้ความสำคัญกับปัญหาที่อยู่ใกล้ตัว และจำเป็นต้องแก้ไขและ เป็นสิ่งที่ชาวบ้านสามารถทำเองได้ คือการอุดหนุนในด้านการผลิตของตนเอง ครอบครัว ชุมชน โดยการทำปุ๋ยชีวภาพที่ใช้ทรัพยากรภายในชุมชน ลดรายจ่ายเพิ่มรายได้

4.4.7 ภาวะผู้นำมีความสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพราะผู้นำจะต้องมีความรู้ ความสามารถ ความเสียสละ และบริหารจัดการงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงรับฟังและเปิดโอกาสให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ ไม่ตัดสินใจกระทำคนเดียว และผู้นำต้องมีความพร้อมในการทำงานร่วมกับบุคคลภายนอก พร้อมทั้งจะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆเพิ่มเติม เพื่อนำไปพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน